



НАЦІОНАЛЬНА АСОЦІАЦІЯ
АДВОКАТІВ УКРАЇНИ

РАДА АДВОКАТІВ УКРАЇНИ

**ЄСПЛ,
ЄВРОПЕЙСЬКА КОНВЕНЦІЯ
З ПРАВ ЛЮДИНИ
ТА ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАЯВИ:
перше знайомство**

УДК 341
ББК 67.412 (4 Укр)
К21

Караман І. В.
К21 ЄСПЛ, Європейська конвенція з прав людини та індивідуальні заяви: перше знайомство / І. В. Караман, В. В. Козіна. — Х.: Фактор, 2014. — 80 с.
ISBN 978-966-180-607-7

Цей навчально-методичний посібник представляє собою своєрідний «вступ» до Європейської конвенції з прав людини та основоположних свобод, а також практики Європейського суду з прав людини.

Посібник складається з трьох розділів. Перший розділ викладено у формі найбільш поширених запитань, які можуть виникнути у зв'язку з поданнями індивідуальної заяви до Суду, та відповідей на них. Другий розділ містить основні нормативні акти, що стосуються захисту прав та свобод людини або юридичної особи в ЄСПЛ. Нарешті, третій розділ посібника містить роз'яснення щодо заповнення нового формуляру заяви до ЄСПЛ.

Для юристів та адвокатів і усіх інших категорій читачів, яким не байдужі права людини та можливість їхнього ефективного захисту на міжнародному рівні.

УДК 341
ББК 67.412 (4 Укр)

ISBN 978-966-180-607-7

© ТОВ «Видавничий будинок «Фактор», 2014

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ЄСПЛ, КОНВЕНЦІЯ ТА ПРОТОКОЛИ ДО НЕЇ У ЗАПИТАННЯХ ТА ВІДПОВІДЯХ	5
Запитання № 1. Що таке — ЄСПЛ?	5
Запитання № 2. Що таке Європейська конвенція?	6
Запитання № 3. Що таке протокол до Конвенції?	8
Запитання № 4. Хто може звернутися до ЄСПЛ?	8
Запитання № 5. Проти кого можна подати заяву до Суду?	9
Запитання № 6. На що можна скаржитись?	9
Запитання № 7. Чи існують будь-які процедури на рівні національного судочинства, які необхідно попередньо пройти?	10
Запитання № 8. Скільки є часу для подання індивідуальної заяви до ЄСПЛ?	10
Запитання № 9. Чи передбачений якийсь збір або мито за подання заяви до ЄСПЛ?.....	11
Запитання № 10. Чи є якісь вимоги щодо способу доставки документів у ЄСПЛ?.....	11
Запитання № 11. Якою мовою потрібно подавати індивідуальну заяву?.....	12
Запитання № 12. Чи потрібно заявнику або його представнику бути присутнім у Страсбурзі під час розгляду його заяви?.....	12
Запитання № 13. Чи надає Суд юридичні консультації з приводу подачі заяви до нього?.....	13
Запитання № 14. Чи можуть попросити у заявника надати додаткові документи чи пояснення?	13
Запитання № 15. Чи обов'язково представнику заявника бути адвокатом?	13

Запитання № 16. Скільки часу потрібно чекати на розгляд заяви Судом?.....	14
Запитання № 17. Чи потрібно додавати оригінали документів? ...	14
Запитання № 18. Що таке Секретаріат Суду і як він працює? ...	14
Запитання № 19. Яка різниця між палатою та секцією?.....	14
Запитання № 20. Як формується склад палат та Великої палати?	14
Запитання № 21. Чи засідають судді у справах щодо своїх держав?.....	15
Запитання № 22. Чи може змінюватися склад Суду при розгляді справи?	15
Запитання № 23. У яких випадках справи розглядаються Великою палатою?.....	15
Запитання № 24. Яка різниця між індивідуальною та міждержавною заявами?	16
Запитання № 25. Якими є критерії прийнятності заяви?.....	16
Запитання № 26. Порушення яких норм Конвенції оскаржують найчастіше?.....	17
Запитання № 27. Чи розглядає Суд суспільні питання?.....	17

РОЗДІЛ 2. НОРМАТИВНІ АКТИ..... 18

2.1. Закон України від 17.07.97 р. № 475/97-ВР «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції»	18
2.2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року	20
2.3. Перелік Протоколів до Конвенції 1950 року, ратифікованих Україною	22
2.4. Витяг з Регламенту Європейського суду з прав людини ...	25

РОЗДІЛ 3. ЗАПОВНЕННЯ ФОРМУЛЯРУ ЗАЯВИ..... 63

3.1. Нотатка для заповнення формуляру заяви	63
---	----

РОЗДІЛ 1

ЄСПЛ, КОНВЕНЦІЯ ТА ПРОТОКОЛИ ДО НЕЇ У ЗАПИТАННЯХ ТА ВІДПОВІДЯХ

Цей розділ підготований на підставі роз'яснень Голови та Секретаріату ЄСПЛ. Ми вибрали запитання, які найчастіше чули від адвокатів під час проведення занять та тренінгів, а також ті питання, які цікавили нас, укладачів цієї книжки, під час першого знайомства з діяльністю ЄСПЛ.

Цей розділ буде цікавий тим, хто робить перші кроки щодо самостійного складання та подання індивідуальних заяв, а також тим, хто давно не відстежував зміни, що відбуваються у організації діяльності Суду та особливостей застосування Конвенції.

ЗАПИТАННЯ № 1. ЩО ТАКЕ — ЄСПЛ?

Європейський суд з прав людини — це міжнародний судовий орган (судова установа), який знаходиться в місті Страсбург (Франція).

ЄСПЛ заснований у 1959 році на підставі Європейської конвенції з прав людини та основоположних свобод 1950 р., котра визначає його функціонування та містить перелік прав та гарантій їх забезпечення, яких держави зобов'язалися дотримуватися.

23 — 28 лютого 1959 року відбулося перше засідання Суду, а 18 вересня того ж року було ухвалено Регламент ЄСПЛ.

Суд розглядає індивідуальні чи міждержавні заяви та виносить рішення стосовно стверджуваних порушень прав, гарантованих Європейською конвенцією з прав людини.

Рішення Суду обов'язкові для країн, щодо яких винесені, та призвели до внесення урядами змін в законодавство та адміністративну практику у багатьох сферах. Завдяки практиці ЄСПЛ Конвенція залишається потужним та динамічним інструментом, що здатен відповідати новим викликам та зміцнювати верховенство права, а також демократію в Європі.

Перше рішення ЄСПЛ винесене 14 листопада 1960 року (справа «Лоулес проти Ірландії»).

З 1998 року Суд діє на постійній основі. З 1 листопада 1998 року (набрання чинності Протоколом № 11 до Конвенції) було докорінно змінено організацію системи ЄСПЛ. З цієї дати особи можуть звертатись до Суду безпосередньо.

За час своєї діяльності Суд виніс більше, ніж 16 800 рішень. 10-тисячне рішення було постановлене ЄСПЛ 18 вересня 2008 року.

Суд знаходиться у Страсбурзі, в Палаці прав людини, який було спроектовано у 1994 році британським архітектором Річардом Роджерсом.

Наразі 47 держав — членів Ради Європи ратифікували Конвенцію. Таким чином, ЄСПЛ стоїть на захисті понад 800 мільйонів європейців.

Кількість суддів, з яких він складається, відповідає кількості держав — членів Ради Європи, що ратифікували Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод.

Судді ЄСПЛ засідають у своїй особистій якості і не є представниками жодної держави. В опрацюванні заяв Суду допомагає секретаріат, котрий складається в основному з юристів (їх також називають юридичними секретарями) із усіх держав — членів Ради Європи, перекладачів та технічних секретарів. Співробітники Секретаріату Суду є незалежними від країни їх походження та не представляють ані заявників, ані держави-відповідачів.

ЗАПИТАННЯ № 2. ЩО ТАКЕ ЄВРОПЕЙСЬКА КОНВЕНЦІЯ?

Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (багатьом відома під назвою «Європейська конвенція з прав людини») — це міжнародний договір регіонального рівня, який мають право підписувати лише держави — члени Ради Європи.

Конвенція втілила в життя певні права, закріплені в Загальній декларації прав людини, та заснувала міжнародний судовий орган, наділений компетенцією виносити рішення проти держав, які не виконують свої зобов'язання за Конвенцією.

Конвенція була відкрита для підписання в Римі 4 листопада 1950 р. і набрала чинності 3 вересня 1953 р.

Україна ратифікувала Конвенцію 11.09.1997 р. Однак певний час її норми носили дещо декларативний характер та не знаходили

реального визнання у вітчизняній правозастосувальній діяльності.

«Сплеск» уваги до норм Конвенції в Україні стався після набрання чинності Кримінальним процесуальним кодексом України, у ч. 2 ст. 8 якого було закріплено, що принцип верховенства права у кримінальному провадженні застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини.

Починаючи із січня 2013 року вже не тільки правозахисники, а й більшість адвокатів починає усе активніше посилатись на практику ЄСПЛ у своїх процесуальних документах, відстоює права підзахисних, ґрунтуючись на рішеннях Суду, частіше звертається до ЄСПЛ з правильно заповненими та належним чином обґрунтованими заявами про захист та відновлення прав своїх клієнтів.

Таким чином, усього за один рік адвокати змушують правоохоронні органи та суди почати рахуватися з практикою ЄСПЛ, ретельніше вивчати особливості застосування Конвенції та рішень, винесених Судом.

ВАЖЛИВО!

Є кілька міжнародних актів, з якими плутають Європейську конвенцію.
Є також міжнародні інстанції, з якими плутають ЄСПЛ.

Європейський суд справедливості (European Court of Justice)

Цей Суд, що знаходиться в Люксембурзі, забезпечує дотримання законодавства Європейського Союзу та ухвалює рішення щодо тлумачення та застосування установчих договорів ЄС.

Міжнародний суд ООН (International Court of Justice)

Судовий орган Організації Об'єднаних Націй, що знаходиться в Гаазі та має компетенцію вирішувати усі спори між державами — членами ООН, згідно зі Статутом ООН.

Загальна декларація прав людини (1948 рік) — документ, ухвалений Організацією Об'єднаних Націй з метою зміцнення захисту прав людини на міжнародному рівні.

Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (1966 рік) — основоположний міжнародно-правовий документ у галузі міжнародного захисту громадянських (особистих) і політичних прав та свобод людини, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 16.12.66 р. Набрал чинності 23.03.76 р.

Хартія основних прав (2000 рік) — документ Європейського Союзу стосовно прав людини та основних свобод

ЗАПИТАННЯ № 3. ЩО ТАКЕ ПРОТОКОЛ ДО КОНВЕНЦІЇ?

Протокол до Конвенції — це документ, який доповнює початковий текст Конвенції одним чи декількома правами, або ж вносить зміни в її певні положення. Протоколи, якими передбачаються додаткові права, є обов'язковими лише для тих держав, які їх підписали й ратифікували.

Протокол не має обов'язкової сили для держави, яка його підписала, але не ратифікувала. Станом на сьогодні прийнято 14 додаткових протоколів. Крім того, в 2013 році ще два протоколи було відкрито для підписання (Протокол № 15 та Протокол № 16).

ЗАПИТАННЯ № 4. ХТО МОЖЕ ЗВЕРНУТИСЯ ДО ЄСПЛ?

Згідно зі ст. 34 Конвенції Суд може приймати заяви від будь-якої особи, неурядової організації або групи осіб, які вважають себе потерпілими від допущеного однією з Високих Договірних Сторін порушення прав, викладених у Конвенції або Протоколах до неї. Тобто будь-який суб'єкт приватного права може звернутися до ЄСПЛ з індивідуальною заявою за дотримання певних умов.

До Європейського суду ви можете звернутися із заявою, якщо вважаєте, що ви особисто і безпосередньо стали потерпілим від порушення прав і свобод гарантій, зазначених у Конвенції або в Протоколах до неї. Заява має стосуватись лише порушень, допущених однією з держав, на які поширюється дія Конвенції.

Заявнику не обов'язково бути громадянином однієї з держав, які ратифікували Конвенцію. Порушення прав, на яке скаржитесь заявник, повинно бути вчиненим однією з таких держав в межах її «юрисдикції», що, зазвичай, означає в межах її території. Однак якщо держава здійснює ефективний контроль над частиною території іншої держави, то особи, що знаходяться на такій території, можуть звертатися до ЄСПЛ із заявою проти держави, яка здійснює контроль.

Заявник може бути як фізичною, так і юридичною особою, як-то, наприклад, компанією або об'єднанням. Однак якщо юридична особа належить державі або контролюється нею, вона не може виступати в якості заявника в Суді.

ЗАПИТАННЯ № 5. ПРОТИ КОГО МОЖНА ПОДАТИ ЗАЯВУ ДО СУДУ?

Проти однієї чи декількох держав, на які поширюється дія Конвенції і котра/котрі, на вашу думку (своєю дією або діями чи бездіяльністю, що стосувались безпосередньо вас або вашого довірителя), порушили Конвенцію з прав людини.

Скарги мають стосуватися дій або бездіяльності одного або декількох органів влади держави, якої стосується заява (наприклад, судового або адміністративного органу).

Суд не може розглядати заяви проти приватних осіб або приватних організацій, таких як господарські товариства.

ЗАПИТАННЯ № 6. НА ЩО МОЖНА СКАРЖИТИСЬ?

Ви можете скаржитися лише на ті порушення прав, які були допущені безпосередньо та особисто щодо вас (вашого довірителя).

Ваша заява повинна стосуватися одного з прав, викладених у Конвенції або Протоколах до неї. Порушення, на які ви скаржитесь, можуть стосуватися широкого кола питань, таких як: катування чи нелюдське поводження з ув'язненими (стаття 3 Конвенції), законність тримання під вартою (стаття 5 Конвенції), порушення при розгляді цивільних чи кримінальних питань (стаття 6 Конвенції), дискримінація у здійсненні прав, викладених у Конвенції (стаття 14 Конвенції), батьківські права (стаття 8 Конвенції), право на повагу до приватного та сімейного життя, житла і кореспонденції (стаття 8 Конвенції), свобода вираження поглядів, свобода передавати чи отримувати інформацію (стаття 10 Конвенції), свобода участі у зібраннях та демонстраціях (стаття 11 Конвенції), вислання та екстрадиція (статті 3 та 5 Конвенції), конфіскація майна та його вилучення (стаття 1 Протоколу № 1).

Ви не можете оскаржувати загалом (абстрактно, без безпосереднього зачіпання ваших інтересів) закон чи заходи, наприклад, якщо ви вважаєте, що вони були несправедливими. Ви не можете скаржитися на порушення інших юридичних актів, крім Європейської конвенції з прав людини, зокрема таких як Загальна декларація прав людини ООН чи Хартія основних прав ЄС.

Увага! Ви не можете скаржитися від імені інших осіб (за винятком тих випадків, коли ці особи чітко визначені та ви є їхнім офіційним представником). Почитайте також правила 35 та 36, Гла-

ву XI Регламенту ЄСПЛ. Довіреність на представництво заявника передбачена у самому тексті згідно з новою редакцією формуляра заяви (див. п. 31 формуляра заяви). У нотатці є інструкції з приводу оформлення повноважень представника заявника.

ЗАПИТАННЯ № 7. ЧИ ІСНУЮТЬ БУДЬ-ЯКІ ПРОЦЕДУРИ НА РІВНІ НАЦІОНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА, ЯКІ НЕОБХІДНО ПОПЕРЕДНЬО ПРОЙТИ?

Так. Заявник має використати всі засоби правового захисту в державі, якої стосується заява, які могли б виправити ситуацію, про яку ви скаржитеся. Часто такими засобами правового захисту є звернення до відповідного суду з подальшим апеляційним оскарженням або навіть оскарженням до вищого суду, такого як Верховний Суд або Конституційний Суд, якщо такі процедури оскарження існують.

Самого лише використання цих засобів захисту недостатньо. Необхідно також належним чином обґрунтувати свої скарги за Конвенцією (тобто викласти суть порушень Конвенції, про які ви заявляєте та надали відповідні докази порушення).

ЗАПИТАННЯ № 8. СКІЛЬКИ Є ЧАСУ ДЛЯ ПОДАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ЗАЯВИ ДО ЄСПЛ?

Ви маєте лише шість місяців від дати прийняття остаточного рішення на національному рівні (зазвичай, це рішення найвищої судової інстанції), впродовж яких ви можете подати заяву до Європейського суду. Після закінчення цього строку вашу заяву не може бути прийнято до розгляду Судом.

Цей шестимісячний термін зазвичай визначається з дати, коли найвища судова чи адміністративна інстанція, що уповноважена вирішувати вашу справу, прийняла у ній рішення, або коли ви чи ваш юридичний представник були повідомлені про це рішення. Якщо не існує ефективних засобів захисту щодо вашої скарги, шестимісячний термін відлічується від дати оскаржуваного акта, події чи рішення.

Шестимісячний термін може бути перерваний, тільки коли ви надішлете до Суду повну заяву з додатками, яка відповідатиме вимогам статті 47 Регламенту Суду.

Термін закінчується в останній день шести місяців, навіть якщо це неділя або офіційний вихідний день. Тобто формуляр заяви з усією необхідною інформацією та документами повинен бути відправлений до Суду щонайпізніше в останній день шестимісячного терміну, отже, вам слід переконатися в тому, що ви вчасно відправили вашу заяву поштою.

Після вступу Протоколу № 15 в силу шестимісячний строк подачі заяви до Суду буде зменшено до чотирьох місяців.

ЗАПИТАННЯ № 9. ЧИ ПЕРЕДБАЧЕНИЙ ЯКИЙСЬ ЗБІР АБО МИТО ЗА ПОДАННЯ ЗАЯВИ ДО ЄСПЛ?

Ні, розгляд заяв в ЄСПЛ безкоштовний. Однак витрати заявника на кореспонденцію із Судом чи юридичним супроводженням сплачуються заявником самостійно. Однак в разі встановлення порушення Суд може за наявності подачі відповідної вимоги про справедливую сатисфакцію, присудити заявнику так звані «судові та інші витрати», які включають зазначені витрати. Крім того, в окремих випадках Суд може присудити заявнику так звану «правову допомогу» в рамках програми Ради Європи для часткового покриття його юридичних витрат, пов'язаних із провадженням в Суді, якщо заявник доведе, що в нього немає достатніх коштів для належного юридичного представлення в Суді. Сума такої правової допомоги є обмеженою (наразі — 850 євро) і її мета полягає не в повному покритті витрат на юридичні послуги, а у внеску в покриття таких витрат.

ЗАПИТАННЯ № 10. ЧИ Є ЯКІСЬ ВИМОГИ ЩОДО СПОСОБУ ДОСТАВКИ ДОКУМЕНТІВ У ЄСПЛ?

Індивідуальна заява та інші документи, які будуть потрібні Суду для прийняття відповідного рішення, подаються поштою. Заяви, надіслані електронною поштою чи факсом, все одно мають бути продубльовані звичайною поштою, і саме дата відправлення поштою буде вважатися датою подачі заяви до Суду для цілей дотримання шестимісячного строку.

Винятками з цього правила є випадки, коли існує загроза певним правам заявника, зокрема, життю та здоров'ю (наприклад, екстрадиція заявника до держави, в якій існує вірогідність порушення статей 2 чи 3 Конвенції) і потрібно вжити тимчасові

заходи (див. правило 39 Регламенту ЄСПЛ). У цьому випадку ви можете надіслати документи факсом. Номер для цього лише один: +33 (0)3 88 41 39 00 (факс для надсилання клопотань про застосування тимчасових заходів). Однак зауважте, **Суд приймає на розгляд факси з понеділка по п'ятницю виключно з 8 до 16.30** (за місцевим часом). Клопотання про вжиття тимчасових заходів, надіслані після 16.30, як правило, не розглядатимуться того ж дня (у святкові чи вихідні дні).

Повертаючись до поштових відправлень, слід зазначити, що адреса, за якою ви маєте надсилати документи, є і на формулярі заяви, і на сайті ЄСПЛ.

Який обрати вид пошти та спосіб поштового відправлення (звичайна пошта, рекомендована, кур'єрська, тощо) — вирішувати вам. ЄСПЛ до цього ніяких вимог не висуває.

ЗАПИТАННЯ № 11. ЯКОЮ МОВОЮ ПОТРІБНО ПОДАВАТИ ІНДИВІДУАЛЬНУ ЗАЯВУ?

Писати до Суду можна однією з офіційних мов Суду (англійською чи французькою) або ж офіційною мовою будь-якої з держав, що ратифікували Конвенцію.

Тобто до моменту вирішення питання про прийнятність вашої заяви ви можете листуватися із судом однією з 47 мов країн — учасниць Конвенції.

Після того, як ваша заява буде прийнята, за загальним правилом спілкування здійснюється однією з двох офіційних мов ЄСПЛ — французькою або англійською. В окремих, належно обґрунтованих випадках Суд може відійти від цього правила та надати заявнику право продовжувати спілкуватися однією з 47 мов держав — учасниць Конвенції.

Розраховувати на те, що ЄСПЛ надасть вам безкоштовного перекладача для здійснення допомоги у листуванні не варто — такі клопотання не задовольняються.

ЗАПИТАННЯ № 12. ЧИ ПОТРІБНО ЗАЯВНИКУ АБО ЙОГО ПРЕДСТАВНИКУ БУТИ ПРИСУТНІМ У СТРАСБУРГІ ПІД ЧАС РОЗГЛЯДУ ЙОГО ЗАЯВИ?

Не потрібно приїздити до Страсбурга особисто і викладати предмет заяви в усній формі. Це не пришвидшить розгляд вашої заяви.

Якщо в Суду виникне необхідність усного слухання справи, він сам вас запросить.

ЗАПИТАННЯ № 13. ЧИ НАДАЄ СУД ЮРИДИЧНІ КОНСУЛЬТАЦІЇ З ПРИВОДУ ПОДАЧІ ЗАЯВИ ДО НЬОГО?

Ні. Вам не буде надано жодних юридичних порад від Суду, окрім тих стандартних інструкцій щодо процедур, які містяться в певних листах Суду.

ЗАПИТАННЯ № 14. ЧИ МОЖУТЬ ПОПРОСИТИ У ЗАЯВНИКА НАДАТИ ДОДАТКОВІ ДОКУМЕНТИ ЧИ ПОЯСНЕННЯ?

Так, Секретаріат Суду може попросити вас надіслати додаткові документи, відомості чи пояснення стосовно ваших скарг.

Вам треба дуже відповідально ставитись до цих звернень, адже ненадання відповіді або порушення строків для надання відповіді, вказаних Судом, буде розцінюватись як відсутність наміру підтримувати заяву, що може призвести до того, що ваша заява буде вилучена з Реєстру Суду та знята з розгляду (див. Правило 44Е Регламенту ЄСПЛ).

Тому зверніть увагу на п. 49 формуляру заяви «Призначення особи, з якою ведеться листування». Навіть якщо заявників чи представників заявника (заявників) декілька, листування буде здійснюватись з однією особою та лише за тією адресою, яка вказана у заяві. Суд не буде вести спілкування одночасно із заявником та його представником, оскільки після призначення представника Суд, як правило, веде листування лише з останнім. Якщо реквізити для листування зміняться, вам необхідно буде терміново повідомити про це Суд у письмовій формі.

ЗАПИТАННЯ № 15. ЧИ ОBOB'ЯЗКОВО ПРЕДСТАВНИКУ ЗАЯВНИКА БУТИ АДВОКАТОМ?

Ні. На початковому етапі розгляду справи ви можете бути представлені будь-ким. Це може бути не адвокат та навіть не юрист, наприклад, близький родич чи навіть друг. Після повідомлення заяви державі-відповідачу («комунікація» заяви) заявник в переважній більшості випадків повинен бути представлений юристом або адвокатом.

ЗАПИТАННЯ № 16. СКІЛЬКИ ЧАСУ ПОТРІБНО ЧЕКАТИ НА РОЗГЛЯД ЗАЯВИ СУДОМ?

У зв'язку з великим навантаженням іноді розгляд заяви може початися лише через рік після її надходження. Окремі заяви Суд може визнати терміновими і розглянути їх в пріоритетному порядку, зокрема у випадку, якщо життя чи здоров'я заявника знаходиться під загрозою.

ЗАПИТАННЯ № 17. ЧИ ПОТРІБНО ДОДАВАТИ ОРИГІНАЛИ ДОКУМЕНТІВ?

Ні, ви подаєте лише копії, оскільки Суд не повертає документи. Тобто подання оригіналів не перешкоджає розгляду вашої заяви, але ви дуже ризикуєте назавжди втратити оригінал документа, додавши його до заяви чи направивши на запит суду. Тож майте на увазі, що коли вас просять надати документ — вас просять надати копію. При цьому копію не потрібно засвідчувати в суді або у нотаріуса — достатньо звичайної фотокопії.

ЗАПИТАННЯ № 18. ЩО ТАКЕ СЕКРЕТАРІАТ СУДУ І ЯК ВІН ПРАЦЮЄ?

Секретаріат — це структурний підрозділ Суду, що забезпечує юридичну та адміністративну підтримку його роботи. До його складу входять юристи, адміністративні та технічні працівники, а також перекладачі.

ЗАПИТАННЯ № 19. ЯКА РІЗНИЦЯ МІЖ ПАЛАТОЮ ТА СЕКЦІЄЮ?

Секція — це адміністративна одиниця, тоді як палата — це суддівський склад Суду в рамках відповідної секції. У Суді є п'ять секцій, у яких сформовано палати. Кожна секція має свого Голову, Заступника Голови та певну кількість суддів.

ЗАПИТАННЯ № 20. ЯК ФОРМУЄТЬСЯ СКЛАД ПАЛАТ ТА ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ?

До складу кожної палати входять Президент секції, у провадження якої передано справу, «національний суддя» (суддя, обраний від держави, проти якої подано справу), а також п'ять інших суддів, визначених Головою секції в порядку черговості.

До складу Великої палати входять Голова та Заступник Голови Суду, Голови секцій та національний суддя, а також інші судді, обрані за допомогою жеребкування. Якщо справа розглядається Великою палатою за клопотанням однієї зі сторін, до її складу не входить жоден із суддів, що вже розглядали цю справу в складі палати.

ЗАПИТАННЯ № 21. ЧИ ЗАСІДАЮТЬ СУДДІ У СПРАВАХ ЩОДО СВОЇХ ДЕРЖАВ?

«Національний суддя» не може засідати у справі, яка розглядається суддею одноосібно. У виняткових випадках його може бути запрошено до складу комітету з трьох суддів. Утім, якщо справа розглядається палатою із семи суддів чи Великою палатою із сімнадцяти суддів, «національний суддя» завжди входить до її складу, оскільки лише він знає особливості національного законодавства та практику його тлумачення та застосування національними судовими та адміністративними органами.

ЗАПИТАННЯ № 22. ЧИ МОЖЕ ЗМІНЮВАТИСЯ СКЛАД СУДУ ПРИ РОЗГЛЯДІ СПРАВИ?

Так, Суд може засідати у чотирьох основних складах.

Явно неприйнятні скарги (більше 90 % від усіх заяв) розглядаються суддею одноосібно.

Питання прийнятності та суті скарг, які є предметом усталеної практики Суду, розглядають комітетом із трьох суддів, рішення якого має бути одноголосним.

Справа може також бути передана на розгляд до палати у складі семи суддів, яка приймає рішення більшістю голосів, здебільшого — одночасно щодо прийнятності і суті справи.

У виняткових випадках справи можуть розглядатися Великою палатою в складі 17 суддів — якщо Палата відмовляється від розгляду справи на користь Великої палати або якщо задовольняється клопотання однієї зі сторін про передачу справи на розгляд до Великої палати.

ЗАПИТАННЯ № 23. У ЯКИХ ВИПАДКАХ СПРАВИ РОЗГЛЯДАЮТЬСЯ ВЕЛИКОЮ ПАЛАТОЮ?

Велика палата приймає справи до розгляду в двох випадках: в результаті їх передачі на розгляд за клопотанням однієї зі сторін або при

відмові від розгляду справи палатою на користь Великої палати.

Так, після винесення рішення у справі палатою сторони мають право звернутися з клопотанням про подальше направлення справи на перегляд до Великої палати. Такі клопотання задовольняються лише у виняткових випадках. Наприклад, справ проти України наразі на розгляді у Великій палаті ще не було. Рішення про передачу справи на розгляд Великої палати приймається колегією суддів Великої палати.

Справа може передаватися на розгляд Великої палати в разі відмови палати від розгляду цієї справи — також у виняткових випадках. Це може відбутися тоді, коли справа, що знаходиться на розгляді однієї з палат, порушує серйозне питання, вагоме для тлумачення Конвенції, або якщо є небезпека неузгодженості з попереднім рішенням Суду. У такому випадку палата може поступитися своєю юрисдикцією та передати справу на розгляд до Великої палати.

ЗАПИТАННЯ № 24. ЯКА РІЗНИЦЯ МІЖ ІНДИВІДУАЛЬНОЮ ТА МІЖДЕРЖАВНОЮ ЗАЯВАМИ?

Переважна більшість заяв до Суду подається приватними (фізичними та юридичними) особами — вони є індивідуальними.

Держава також може подати заяву проти іншої держави-учасниці — така заява є міждержавною. Останній приклад міждержавної заяви: заява України проти Російської Федерації № 20958/14, подана до ЄСПЛ урядом України 13.03.14 р. та яка стосується порушень прав людини в Криму, що знаходиться під контролем РФ.

ЗАПИТАННЯ № 25. ЯКИМИ Є КРИТЕРІЇ ПРИЙНЯТНОСТІ ЗАЯВИ?

Щоб Суд визнав заяву прийнятною, вона має відповідати певним вимогам, у протилежному випадку скарги не розглядатимуться.

Із заявою до Суду можна звертатися лише після вичерпання національних засобів захисту. Інакше кажучи, особи, які скаржаться на порушення своїх прав, повинні спочатку звернутися з цими скаргами до судів відповідної держави всіх рівнів юрисдикції. Таким чином, держава отримує змогу виправити стверджуване порушення на національному рівні.

Скарги заявника повинні стосуватися одного чи декількох прав,

гарантованих Конвенцією. Суд не може розглядати скарги про порушення будь-яких інших прав.

Крім того, із заявою до Суду слід звернутися не пізніше, ніж через шість місяців після винесення остаточного рішення на національному рівні. Зазвичай, ідеться про рішення найвищого національного судового органу.

Стверджуване порушення Конвенції має стосуватися заявника особисто й безпосередньо й має завдати йому суттєвої шкоди.

Не слід забувати, звичайно ж, що заяви можуть бути подані лише проти однієї чи декількох держав — учасниць Конвенції, а не проти будь-якої іншої держави чи приватної особи.

ЗАПИТАННЯ № 26. ПОРУШЕННЯ ЯКИХ НОРМ КОНВЕНЦІЇ ОСКАРЖУЮТЬ НАЙЧАСТІШЕ?

Більше половини всіх заяв, поданих до Суду з часу його заснування, стосуються порушень статті 6 Конвенції, в якій ідеться про справедливий судовий розгляд у розумні строки.

58 % порушень, констатованих Судом, стосуються або статті 6 (право на справедливий судовий розгляд), або статті 1 Протоколу № 1 (захист права власності).

Разом з тим, приблизно у 11 % випадків Судом було констатовано серйозні порушення статей 2 і 3 Конвенції (право на життя та заборона тортур і нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання).

ЗАПИТАННЯ № 27. ЧИ РОЗГЛЯДАЄ СУД СУСПІЛЬНІ ПИТАННЯ?

Суду доводиться вирішувати питання, які неможливо було передбачити на час підписання Конвенції у 1950 році.

Зокрема, Суд виносив рішення щодо таких важливих суспільних питань, як проведення абортів, сприяння у самогубстві, особисті обшуки, домашнє рабство, право на з'ясування власного походження у випадках, коли мати при народженні дитини вирішила зберегти анонімність, покривання голови ісламською хустиною в школах та університетах, видиме носіння християнського натільного хрестика співробітником авіакомпанії, демонстрація розп'яття в державній школі, захист журналістських джерел, дискримінація проти циган (Рома) та питання, пов'язані з довкіллям.

РОЗДІЛ 2 НОРМАТИВНІ АКТИ

2.1. ЗАКОН УКРАЇНИ ВІД 17.07.97 Р. № 475/97-ВР «ПРО РАТИФІКАЦІЮ КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД 1950 РОКУ, ПЕРШОГО ПРОТОКОЛУ ТА ПРОТОКОЛІВ № 2, 4, 7 ТА 11 ДО КОНВЕНЦІЇ»

ЗАКОН УКРАЇНИ

**Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини
і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу
та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції**

*Із змінами і доповненнями, внесеними
Законами України
від 24 березня 1999 року № 551-XIV,
від 3 лютого 2004 року № 1420-IV,
від 9 лютого 2006 року № 3436-IV*

*(У назві та тексті Закону слова «Конвенція про захист
прав і основних свобод людини» в усіх відмінках замінено
словами «Конвенція про захист прав людини і основоположних
свобод» у відповідному відмінку згідно із Законом України
від 9 лютого 2006 року № 3436-IV)*

Верховна Рада України постановляє:

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод
1950 року, підписану від імені України 9 листопада 1995 року,
Перший протокол, протоколи № 4 і № 7 до Конвенції, підписані

від імені України 19 грудня 1996 року, та протоколи № 2 і № 11 до Конвенції, підписані від імені України 9 листопада 1995 року у м. Страсбурзі, ратифікувати з такими заявами та застереженнями:

1. Україна повністю визнає на своїй території дію статті 25 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року щодо визнання компетенції Європейської комісії з прав людини приймати від будь-якої особи, неурядової організації або групи осіб заяви на ім'я Генерального Секретаря Ради Європи про порушення Україною прав, викладених у Конвенції, та статті 46 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року щодо визнання обов'язковою і без укладення спеціальної угоди юрисдикцію Європейського суду з прав людини в усіх питаннях, що стосуються тлумачення і застосування Конвенції.

Україна повністю визнає на своїй території дію статей 25 та 46 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року щодо протоколів № 4 і № 7 до Конвенції.

2. Положення пункту 1 статті 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року застосовуються в частині, що не суперечить пункту 13 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України та статтям 106 і 157 Кримінально-процесуального кодексу України щодо затримання особи та дачі прокурором санкцій на арешт.

Ці застереження діють до внесення відповідних змін до Кримінально-процесуального кодексу України або до прийняття нового Кримінально-процесуального кодексу України, але не довше ніж до 28 червня 2001 року.

3. Статтю 3 виключено

(стаття 3 у редакції Закону України від 24.03.99 р. № 551-XIV, виключено згідно із Законом України від 03.02.2004 р. № 1420-IV)

4. Україна повністю визнає на своїй території дію підпункту «d» пункту 3 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року щодо права підсудного на виклик і допит свідків (статті 263 і 303 Кримінально-процесуального кодексу України), а щодо права підозрюваного і обвинуваченого — лише в частині права заявляти клопотання про виклик і допит свідків та проведення з ними очної ставки відповідно до статей 43, 43-1 і 142 зазначеного Кодексу.

5. Положення статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року застосовуються в частині, що не суперечить пункту 13 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України та статтям 177 і 190 Кримінально-процесуального кодексу України щодо дачі прокурором санкції на обшук, а також щодо огляду житла.

Ці застереження діють до внесення відповідних змін до Кримінально-процесуального кодексу України або до прийняття нового Кримінально-процесуального кодексу України, але не довше ніж до 28 червня 2001 року.

Голова Верховної Ради України

О. МОРОЗ

м. Київ

17 липня 1997 року

№ 475/97-ВР

2.2. КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД 1950 РОКУ

Конвенція 1950 року складена у Римі, Італія, 04.11.50 р.

До тексту Конвенції раніше вносилися поправки відповідно до положень:

— Протоколу № 3 (ETS No. 45), який набрав чинності 21 вересня 1970 року,

– Протоколу № 5 (ETS No. 55), який набрав чинності 20 грудня 1971 року,

– Протоколу № 8 (ETS No. 118), який набрав чинності 1 січня 1990 року, і цей текст також включив текст Протоколу № 2 (ETS No. 44), який відповідно до пункту 3 статті 5 цього Протоколу був складовою частиною Конвенції з моменту набрання ним чинності 21 вересня 1970 року.

Протоколи №№ 3, 5, 8 не були ратифіковані Україною.

Положення Конвенції 1950 року, змінені або доповнені згідно з переліченими вище Протоколами, замінюються Протоколом № 11 (ETS No. 155) з 1 листопада 1998 року — дати набрання ним чинності. З цієї дати Протокол № 9 (ETS No. 140), який набрав чинності 1 жовтня 1994 року, було скасовано, а Протокол № 10 (ETS No. 146) втратив своє значення.

Повний текст офіційного перекладу Конвенції 1950 року українською мовою з усіма протоколами у редакції станом на 01.06.10 р. (чинна на сьогодні редакція, датується днем набрання чинності Протоколу № 14 для України) надано на офіційному сайті Верховної Ради України (режим доступу до тексту: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004).

Також текст Конвенції 1950 року українською мовою з усіма протоколами (ратифікованими Україною) можна знайти на офіційному сайті Європейського суду з прав людини (режим доступу до тексту: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_UKR.pdf). Протоколи №№ 2, 11, 14 та 14-bis, ратифіковані Україною або прийняті нею до виконання на тимчасовій основі, не відображені у тексті видання на вказаному ресурсі ЄСПЛ. Другий протокол — тому що він фактично втратив силу через внесення наступних змін до тексту Конвенції, Протоколи 11, 14 та 14-bis — через те, що вони фактично містять зміни до основного тексту Конвенції (тобто для застосування норм Конвенції вони як самостійні документи пересічному читачу не потрібні).

Права, захищені Конвенцією та Протоколами до неї:

- право на життя;
- право на справедливий судовий розгляд справ, пов'язаних із цивільною та кримінальною проблематикою;
- право на повагу до приватного і сімейного життя;
- право на свободу вираження поглядів;

- право на свободу думки, совісті та віросповідання;
- право на ефективний засіб правового захисту;
- право на володіння своїм майном;
- право голосу та право бути кандидатом на виборах.

Конвенція та Протоколи до неї забороняють, зокрема:

- катування, нелюдське чи принизливе для людської гідності поводження або покарання;
- свавільне та неправомірне позбавлення волі;
- дискримінацію у користуванні правами та свободами, викладеними у Конвенції;
- вислання державою своїх громадян чи заборону їм повернутися на її територію;
- смертну кару;
- колективне вислання іноземців.

2.3. ПЕРЕЛІК ПРОТОКОЛІВ ДО КОНВЕНЦІЇ 1950 РОКУ, РАТИФІКОВАНИХ УКРАЇНОЮ

1	<p>Протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, складений 20.03.52 р., зі змінами, внесеними Протоколом № 11 (м. Париж, Франція). Ратифікований Україною Законом № 475/97-ВР від 17.07.97 р. Офіційний переклад затверджено Міністерством закордонних справ України 27.01.06 р.</p> <p>Режим доступу до тексту офіційного перекладу на українську мову: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_535</p> <p>Зміст Протоколу:</p> <p>Стаття 1. Охорона майна Стаття 2. Право на освіту Стаття 3. Право на вільні вибори Стаття 4. Територіальне застосування Стаття 5. Відношення до Конвенції Стаття 6. Підписання та ратифікація</p>
2	<p>Протокол № 2 про надання Європейському суду з прав людини повноважень робити консультативні висновки, складений 06.05.63 р. (м. Страсбург, Франція). Ратифікований Україною Законом № 475/97-ВР від 17.07.97 р. Офіційний переклад затверджено Міністерством закордонних справ України 27.01.06 р.</p> <p>Режим доступу до тексту офіційного перекладу на українську мову: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_854</p>

3	<p>Протокол № 4 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який гарантує деякі права і свободи, не передбачені в Конвенції та у Першому протоколі до неї, складений 16.09.63 р., зі змінами, внесеними Протоколом № 11 (м. Страсбург, Франція).</p> <p>Ратифікований Україною Законом № 475/97-ВР від 17.07.97 р.</p> <p>Офіційний переклад затверджено Міністерством закордонних справ України 27.01.06 р.</p> <p>Режим доступу до тексту офіційного перекладу на українську мову: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_059</p> <p>Зміст Протоколу:</p> <p>Стаття 1. Заборона ув'язнення за борг</p> <p>Стаття 2. Свобода пересування</p> <p>Стаття 3. Заборона вислання своїх громадян</p> <p>Стаття 4. Заборона колективного вислання іноземців</p> <p>Стаття 5. Територіальне застосування</p> <p>Стаття 6. Відношення до Конвенції</p> <p>Стаття 7. Підписання та ратифікація</p>
4	<p>Протокол № 6 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який стосується скасування смертної кари, складений 24.08.83 р., зі змінами, внесеними Протоколом № 11 (м. Страсбург, Франція).</p> <p>Ратифікований Україною Законом № 1484-III від 22.02.2000 р.</p> <p>Офіційний переклад затверджено Міністерством закордонних справ України 27.01.06 р.</p> <p>Режим доступу до тексту офіційного перекладу на українську мову: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_802</p> <p>Зміст Протоколу:</p> <p>Стаття 1. Скасування смертної кари</p> <p>Стаття 2. Смертна кара під час війни</p> <p>Стаття 3. Заборона відступу від зобов'язань</p> <p>Стаття 4. Заборона застережень</p> <p>Стаття 5. Територіальне застосування</p> <p>Стаття 6. Зв'язок із Конвенцією</p> <p>Стаття 7. Підписання і ратифікація</p> <p>Стаття 8. Набрання чинності</p> <p>Стаття 9. Функції депозитарію</p>
5	<p>Протокол № 7 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, складений 22.11.84 р., зі змінами, внесеними Протоколом № 11 (м. Страсбург, Франція).</p> <p>Ратифікований Україною Законом № 475/97-ВР від 17.07.97 р.</p> <p>Офіційний переклад затверджено Міністерством закордонних справ України 27.01.06 р.</p> <p>Режим доступу до тексту офіційного перекладу на українську мову: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_804</p> <p>Зміст Протоколу:</p> <p>Стаття 1. Процедурні гарантії, що стосуються вислання іноземців.</p> <p>Стаття 2. Право на оскарження в кримінальних справах.</p> <p>Стаття 3. Відшкодування в разі судової помилки.</p> <p>Стаття 4. Право не бути притягненим до суду або покараним двічі.</p>

	<p>Стаття 5. Рівноправність кожного з подружжя. Стаття 6. Територіальне застосування. Стаття 7. Зв'язок із Конвенцією. Стаття 8. Підписання і ратифікація. Стаття 9. Набрання чинності. Стаття 10. Функції депозитарію</p>
6	<p>Протокол № 11, який передбачає перебудову контрольного механізму, створеного Конвенцією про захист прав і основних свобод людини, складений 11.05.94 р. (м. Страсбург, Франція). Ратифікований Україною Законом № 475/97-ВР від 17.07.97 р. Офіційний переклад затверджено Міністерством закордонних справ України 27.01.06 р. Режим доступу до тексту офіційного перекладу на українську мову: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_536 (було внесено зміни до основного тексту Конвенції 1950 року та попередніх Протоколів)</p>
7	<p>Протокол № 12 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, складений 04.11.2000 р. (м. Страсбург, Франція). Ратифікований Україною Законом № 3435-IV від 09.02.06 р. Режим доступу до тексту офіційного перекладу на українську мову: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_537 Зміст Протоколу: Стаття 1. Загальна заборона дискримінації Стаття 2. Територіальне застосування Стаття 3. Зв'язок з Конвенцією Стаття 4. Підписання та ратифікація Стаття 5. Набуття чинності Стаття 6. Функції депозитарію</p>
8	<p>Протокол № 13 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який стосується скасування смертної кари за всіх обставин, складений 03.05.02 р. Ратифікований Україною Законом № 318-IV від 28.11.02 р. Офіційний переклад затверджено Міністерством закордонних справ України 27.01.06 р. Режим доступу до тексту офіційного перекладу на українську мову: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_180 Зміст Протоколу: Стаття 1. Скасування смертної кари Стаття 2. Заборона відступу від зобов'язань Стаття 3. Заборона застережень Стаття 4. Територіальне застосування Стаття 5. Зв'язок із Конвенцією Стаття 6. Підписання і ратифікація Стаття 7. Набрання чинності Стаття 8. Функції депозитарію</p>

9	<p>Протокол № 14 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який змінює контрольну систему Конвенції, складений 13.05.04 р. Дата підписання від імені України: 10.11.04 р. Ратифікований Україною Законом № 3435-IV від 09.02.06 р. Дата набрання чинності для України: 01.06.10 р. Офіційний переклад згідно зі змінами, внесеними листом Міністерства закордонних справ України від 27.04.06 р. Режим доступу до тексту офіційного перекладу на українську мову: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_527 (було внесено зміни до основного тексту Конвенції 1950 року)</p>
10	<p>Протокол № 14-bis до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, складений 27.05.09 р. Діє для України на тимчасовій основі (див. лист Міністерства закордонних справ України від 21.01.10 р. № 72/14-612-77 «Щодо Протоколу 14bis до Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод» Режим доступу до тексту офіційного перекладу на українську мову: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_939 (було внесено зміни до основного тексту Конвенції 1950 року)</p>

2.4. ВИТЯГ З РЕГЛАМЕНТУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Довідка (від укладачів):

1. *Неофіційний переклад. Надано у редакції, що діє для України станом на 01.01.14 р.*

2. *Витяг сформовано з тих правил Регламенту ЄСПЛ, які на думку укладачів, мають надати читачам уявлення про організацію діяльності ЄСПЛ, а також про перші етапи дій заявника (його представника), пов'язані з поданням індивідуальної заяви до ЄСПЛ, – від моменту її складення і до моменту вирішення ЄСПЛ питання щодо прийнятності заяви.*

3. *Зверніть увагу, що на офіційному сайті Верховної ради України текст Регламенту ЄСПЛ міститься не у останній редакції (режим доступу до тексту документа: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/980_067)*

3. *Повний офіційний текст Регламенту ЄСПЛ у редакції, чинній з 01.01.14 р. оприлюднений на сайті Європейського суду з прав людини (режим доступу до тексту документу англійською: http://www.echr.coe.int/Documents/Rules_Court_ENG.pdf)*

4. *Український текст чинної редакції правила 47-1 Регламенту*

ЄСПЛ, що діє з 01.01.14 р., розміщений на сайті Європейського суду з прав людини (режим доступу до тексту документу українською: http://www.echr.coe.int/Documents/Rule_47_of_the_Rules_of_Court_2014_1_UKR.pdf)

РАДА ЄВРОПИ
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
РЕГЛАМЕНТ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ
З ПРАВ ЛЮДИНИ
(витяг)

Страсбург, 1 червня 2010 року

Європейський суд з прав людини,
беручи до уваги Конвенцію про захист прав і основних свобод людини і Протоколи до неї, приймає цей Регламент.

Правило 1¹
(Визначення)

Для цілей цього Регламенту якщо контекстом не вимагається інше:

- а) термін «Конвенція» означає Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод та Протоколи до неї;
- б) термін «Пленарне засідання Суду» означає засідання Європейського суду з прав людини;
- с) термін «Велика Палата» означає Велику Палату у складі сімнадцяти суддів, створену відповідно до пункту 1 статті 26 Конвенції;
- д) термін «секція» означає палату, яку створюють на Пленарному засіданні Суду на визначений період відповідно до пункту б) статті 25 Конвенції, а термін «голова секції» означає суддю, обраного на посаду голови такої секції на пленарному засіданні Суду відповідно до пункту с) статті 25 Конвенції;
- е) термін «палата» означає палату у складі семи суддів, створену відповідно до пункту 1 статті 26 Конвенції, а термін

¹ У змінений редакції Суду від 7 липня 2003 р. і від 13 листопада 2006 р.

«голова палати» означає суддю, що головує в такій «палаті»;

f) термін «комітет» означає комітет у складі трьох суддів, створений відповідно до пункту 1 статті 26 Конвенції, а термін «голова комітету» означає суддю, що головує в такому комітеті;

g) термін «одноособовий склад Суду» означає одноособове засідання судді, відповідно до пункту 1 статті 26 Конвенції;

h) термін «Суд» означає Суд в повному складі. Велику Палату, секцію, палату, комітет, суд в складі одного судді або колегію у складі п'яти суддів, передбачену пунктом 2 статті 43 Конвенції;

i) термін суддя *ad hoc* означає будь-яку особу, яку обирають відповідно до пункту 4 статті 26 Конвенції і згідно з правилом 29 цього Регламенту, для розгляду справи у складі Великої Палати або палати;

j) термін «суддя» і «судді» означає суддів, яких обирають Парламентською Асамблеєю Ради Європи, та суддів *ad hoc*;

k) термін «суддя-доповідач» означає суддю, що призначений для виконання завдань, що передбачені правилами 48 і 49 цього Регламенту;

l) термін «доповідач, що не є суддею» означає члена секретаріату Суду, уповноваженого допомагати на засіданнях Суду в складі одного судді, як передбачено в пункті 2 статті 24 Конвенції;

m) термін «делегат» означає суддю, призначеного палатою для участі в делегації; а вираз «голова делегації» означає делегата, якого палата призначає керівником своєї делегації;

n) термін «делегація» означає орган, що складається з делегатів, членів секретаріату Суду; а також будь-якої іншої особи, яку призначає палата для допомоги в роботі делегації;

o) термін «секретар» означає, в залежності від контексту, Секретаря Суду або секретаря секції;

p) терміни «сторона» і «сторони» означають:

– Договірні сторони, які є заявником та відповідачем;

– заявника (особу, неурядову організацію чи групу осіб), які звернулися зі скаргою до Суду відповідно до статті 34 Конвенції;

q) вираз «третя сторона» означає будь-яку Договірну сторо-

ну чи будь-яку зацікавлену особу, або Комісара Ради Європи з прав людини, яка, як передбачено в пунктах 1, 2 і 3 статті 36 Конвенції, здійснила своє право представити свої аргументи в письмовій формі чи взяти участь в слуханні, якщо була на нього запрошена;

г) термін «слухання» (в однині та множині) означає усне провадження з метою прийняття рішень про прийнятність до розгляду заяви чи розгляду її по суті, про перегляд судового рішення, про надання консультативного висновку, про надання тлумачення судового рішення за запитом однієї зі сторін чи Комітету Міністрів, або з питань невиконання зобов'язань Суду, клопотання про які передаються в Суд згідно з пунктом 4 статті 46 Конвенції;

с) вираз «Комітет Міністрів» означає Комітет Міністрів Ради Європи;

т) терміни «колишній Суд» і «Комісія» означають, відповідно, Суд і Європейську комісію з прав людини, що були створені відповідно до статті 19 Конвенції.

<...>

Розділ I ОРГАНІЗАЦІЯ ТА РОБОТА СУДУ

<...>

Глава II¹ Головування в Суді і роль бюро Правило 8² (Вибори Голови і заступників Голови Суду та голів і заступників голів секцій)

1. На пленарному засіданні Суду обирають його Голову, двох заступників і голів секцій на трирічний строк, причому цей строк не може перевищувати строк їх суддівських повноважень.

2. Кожна секція таким самим чином обирає на трирічний

¹ З доповненнями Суду від 7 липня 2003 р.

² З доповненнями Суду від 7 листопада 2005 р.

строк заступника голови, який заміщує голову комісії в разі, якщо останній не може виконувати свої обов'язки.

3. Суддю, якого обирають на посаду згідно з вказаними вище пунктами 1 і 2, можуть переобирати на цю саму посаду лише один раз. Це обмеження щодо кількості строків перебування на посаді не виключає можливості один раз переобрати на посаду такого самого рівня суддю, який обіймає посаду на зазначених вище умовах на дату набрання чинності¹ даного доповнення до правила 8.

4. Голови та заступники голів надалі залишаються на своїх посадах до обрання своїх наступників.

5. Вибори, про які йдеться вданому правилі, проводяться шляхом таємного голосування; у них беруть участь лише присутні судді. Якщо жоден кандидат не набирає абсолютної більшості голосів присутніх суддів, проводять ще один або кілька додаткових турів, до тих пір, поки один з кандидатів не набере абсолютної більшості голосів. В кожному турі кандидат, який набирає найменше голосів, вибуває. Якщо кілька кандидатів набирають меншу кількість голосів, вибуває лише кандидат, який відповідно до правила 5 Регламенту поступається по старшинству. У випадку, якщо в останньому голосуванні два кандидати набирають однакову кількість голосів, перевага надається судді, який має старшинство відповідно до правила 5.

Правило 9 (Функції Голови Суду)

1. Голова Суду направляє діяльність Суду та роботу його органів. Він представляє Суд і, головним чином, забезпечує його відносини з керівними органами Ради Європи.

2. Він головує на пленарних засіданнях Суду, на засіданнях Великої Палати та на засіданнях колегії у складі п'яти суддів.

3. Він не бере участі в розгляді справ, які слухаються палатами, якщо тільки він не є суддею, обраним від відповідної Договірної сторони.

¹ 1 грудня 2005 р.

Правило 9А¹ (Роль бюро)

1. а) Суд має бюро, що складається з Голови Суду, заступників Голови Суду і голів секцій. Якщо заступник Голови Суду чи голова секції не може бути присутнім на засіданні бюро, його або її заміщує заступник голови секції або, за відсутності останнього, один із членів секції, наступний за порядком старшинства після нього відповідно до правила 5 Регламенту.

б) Бюро може запросити на засідання будь-якого члена Суду чи іншу особу, присутність якої вважає за потрібне.

2. Роботі бюро допомагає Секретар Суду та заступник Секретаря Суду.

3. Завданням бюро є допомога Голові у виконанні його функцій направлення роботи Суду та його адміністративних органів. З цією метою Голова може передати на розгляд бюро будь-яке адміністративне чи позасудове питання, що входить до його чи її компетенції.

4. Бюро також сприяє координації роботи між секціями Суду.

5. Голова може провести консультації з бюро перед виданням практичних рекомендацій, про які йдеться в правилі 32 цього Регламенту, і перед тим як затвердити загальні правила, які розроблені Секретарем Суду, відповідно до пункту 4 правила 17 цього Регламенту.

6. Бюро може доповідати на Пленумі Суду з будь-якого питання, а також передавати на розгляд останнього свої пропозиції.

7. Кожне засідання бюро протоколюється, після чого протоколи, підготовлені двома офіційними мовами Суду, передаються суддям. Секретар бюро призначається Секретарем Суду за погодженням з Головою.

Правило 10 (Функції заступників Голови Суду)

Заступники Голови Суду допомагають Голові Суду. Вони заміщають Голову в разі, якщо він не може виконувати свої обов'язки, його посада є вакантною, або на його прохання. Вони також виконують функції голів секцій <...>

¹ Доповнення внесені Судом від 7 липня 2003 р.

Глава III
Секретаріат <...>
Правило 17

(Функції Секретаря Суду)

1. Секретар допомагає Суду у виконанні його функцій. Під керівництвом Голови Суду він відповідальний за організацію і діяльність Секретаріату.

2. У віданні Секретаря знаходяться архіви Суду через нього проходять усі повідомлення та сповіщення, що відправляються Судом чи надходять на його адресу стосовно справ, які передані чи мають бути передані до Суду.

3. Секретар, згідно з обов'язком діяти розсудливо при виконанні своїх повноважень, відповідає на запити, зокрема преси, про надання інформації щодо діяльності Суду.

4. Робота Секретаріату регулюється загальними правилами, які розробляє Секретар і схвалює Голова Суду.

Правило 18¹
(Організація Секретаріату)

1. Секретаріат складається з секретаріатів секцій в кількості, рівній кількості секцій, створених Судом, та з управлінь, необхідних для надання Суду тих адміністративних та юридичних послуг, яких він потребує.

2. Секретар секції допомагає секції у здійсненні її функцій. Йому може допомагати заступник секретаря секції.

3. Службовців секретаріату, але не Секретаря та його заступників, призначає Генеральний секретар Ради Європи за погодженням з Головою Суду чи Секретарем Суду, що діє за вказівками Голови.

Правило 18A²
(Доповідачі, що не є суддями)

1. Якщо Суд засідає у складі одного судді, то Суду допомагають доповідачі від секретаріату, які діють під керівництвом Голови Суду.

¹ У змінній редакції Суду від 13 листопада 2006 р.

² Внесено в Регламент 13 листопада 2006 р.

2. Доповідачів від секретаріату призначає Голова Суду за пропозицією Секретаря.

Глава IV
Робота Суду
Правило 19

(Місцезнаходження Суду)

1. Місцезнаходженням Суду є місцезнаходження Ради Європи — Страсбург. Проте Суд, якщо вважає за доцільне, може проводити роботу будь-де на території держав — членів Ради Європи.

2. Суд може прийняти рішення на будь-якій стадії розгляду справи, про проведення слідчих дій чи виконання іншого завдання ним, кількома чи одним із своїх членів в іншому місці.

Правило 20

(Пленарні засідання Суду)

1. Пленарні засідання Суду скликає Голова Суду, коли цього вимагає виконання функцій Суду, які покладені на нього відповідно до Конвенції і до цього Регламенту. Голова скликає пленарне засідання за вимогою принаймні третини членів Суду, і не менше одного разу на рік для вирішення адміністративних питань.

2. Кворум Суду має бути в дві третини обраних суддів, що заступили на посаду.

3. За відсутності кворуму Голова переносить засідання.

Правило 21

(Інші засідання Суду)

1. Велика Палата, палати та комітети працюють на постійній основі. Проте за пропозицією Голови Суд встановлює щорічну періодичність засідань.

2. Крім зазначених періодів, Велику Палату та палати можуть скликати їх голови у невідкладних випадках.

Правило 22

(Наради)

1. Наради суддів проводяться за закритими дверима. Зміст обговорень не розголошується.

2. В нарадах беруть участь лише судді. Можуть бути присутніми Секретар Суду чи особа, призначена замість нього, а також службовці секретаріату і перекладачі, допомога яких вважається необхідною. Якщо прийняте спеціальне на те рішення Суду, присутність жодної іншої особи не допускається.

3. Перед кожним голосуванням з будь-якого питання в Суді Голова може запропонувати суддям висловити їхню думку з цього питання.

Правило 23 (Голосування)

1. Рішення Суду приймаються більшістю голосів присутніх суддів. Якщо голоси розділяються порівну, проводиться ще одне голосування, якщо голоси знову розділяються, голос Голови є вирішальним. Цей пункт застосовується, якщо у Регламенті не передбачено інше.

2. Ухвали та рішення Суду Великої Палати і палат приймаються більшістю голосів присутніх суддів. При остаточному голосуванні, стосовно прийнятності чи по суті справ, утримуватися не дозволяється.

3. За загальним правилом, голосування проводиться підняттям руки. Голова може прийняти рішення про проведення поіменного голосування, у порядку, зворотному до старшинства.

4. Будь-яке питання, що виноситься на голосування, має бути чітко сформульованим.

Правило 23А¹¹ (Рішення за мовчазною згодою)

Якщо в Суді виникає необхідність вирішити якийсь процедурне чи будь-яке інше питання, не передбачене на засідання Суду, Голова може дати завдання роздати суддям проект рішення і встановити їм крайній строк, щоб вони подали свої зауваження стосовно проекту. За відсутності будь-яких заперечень суддів пропозиція вважається прийнятою, коли спливає встановлений час.

¹ Внесено до Регламенту 13 грудня 2004 р.

Глава V
Склад Суду
Правило 24¹
(Склад Великої Палати)

1. Велика Палата складається із сімнадцяти суддів і щонайменше трьох суддів для заміни.

2. а) До складу Великої Палати входять Голова Суду та заступники Голови Суду і голови секцій. Якщо заступник Голови Суду або голова однієї із секцій не може взяти участь у засіданні Великої Палати, його заміщує заступник голови відповідної секції.

б) Суддя, обраний від Договірної сторони, якої стосується справа, чи, у разі необхідності, суддя, призначений згідно з правилами 29 чи 30 Регламенту, засідає в якості повноправного члена Великої Палати, відповідно до пунктів 4 і 5 статті 26 Конвенції.

с) При розгляді справ, які подаються згідно зі статтею 30 Конвенції, до складу Великої Палати входять також члени палати, яка відмовилась від розгляду справи на користь Великої Палати.

д) При розгляді справ, які подаються згідно зі статтею 43 Конвенції, до складу Великої Палати не входить жоден суддя, що засідав у складі палати, яка ухвалила рішення у такій справі, за винятком голови цієї палати та судді, який брав участь у засіданні, будучи обраним від Держави – Сторони у справі; також не входить до складу Великої Палати жоден суддя, що засідав у складі палати чи палат, які винесли рішення щодо прийнятності заяви.

е) Судді та судді для заміни, покликані доповнювати склад Великої Палати, якщо на її розгляд передається справа, призначаються з-поміж решти суддів, шляхом жеребкування, яке проводить Голова Суду у присутності Секретаря. Порядок проведення жеребкування встановлюються на пленарному засіданні Суду, який стежить за збалансованістю географічного складу Суду та за відображенням різних систем права Договірних сторін.

¹ У змінній редакції Суду від 8 грудня 2000 р., 13 грудня 2004 р., 4 липня 2005 р., 29 травня 2006 і 13 листопада 2006 р.

f) Якщо Велика Палата розглядає запити про консультативний висновок відповідно до статті 47 Конвенції, її склад визначається згідно з положеннями пункту 2 а) та е) цього правила.

g) Для розгляду запиту, поданого на підставі пункту 4 статті 46 Конвенції, до складу Великої Палати входять, окрім суддів, зазначених у пунктах 2 а) та б) цього правила, члени палати або комітету, що винесли відповідне рішення по справі, що розглядається. Якщо рішення Суду було винесено Великою Палатою, то до її складу входять ті ж самі судді з попереднього складу. У всіх випадках, включаючи і такі, коли неможливо скликати Велику Палату в її початковому складі, судді та судді для заміни, що покликані укомплектувати склад Великої Палати, призначаються відповідно до пункту 2 е) цього правила.

3. Якщо деякі судді не можуть взяти участь у засіданні, їх заміщають судді для заміни, порядок призначення яких передбачено пунктом 2 е) цього правила.

4. Судді й судді для заміни, призначені згідно з викладеними вище положеннями, засідають у складі Великої Палати до завершення провадження у цій справі. Навіть із закінченням строку їх повноважень вони продовжують брати участь у розгляді справи, яку вони вже розглядали по суті. Ці ж положення також застосовуються до провадження щодо консультативних висновків.

5. а) Колегія, у складі п'яти суддів Великої Палати, покликана розглядати клопотання, подані на підставі статті 43 Конвенції, складається з:

— Голови Суду; якщо Голова Суду не може брати участь у засіданнях, його заміщує заступник Голови Суду, який має перевагу старшинства;

— двох голів секцій, визначених за ротацією; якщо голови секції, визначені таким чином, не можуть брати участь у засіданнях, їх заміняють заступники голів їх секцій;

— двох суддів, визначених за ротацією, з-поміж суддів, обраних із складу решти секцій для участі у засіданнях колегії на шестимісячний строк;

— щонайменше двох суддів для заміни, визначених за ротацією з-поміж суддів, обраних секціями для участі у засіданнях колегії на шестимісячний строк.

б) Якщо колегія розглядає клопотання про передання справи, до її складу не входить жоден суддя, який брав участь у розгляді питання прийнятності відповідної справи або у розгляді цієї справи по суті.

с) Суддя, обраний від Договірної сторони, якої стосується клопотання про передання справи, або суддя, що є громадянином цієї країни, не може засідати у складі колегії під час розгляду цього клопотання. Не може брати участь у розгляді клопотання обраний суддя, призначений відповідною Договірною стороною на підставі правил 29 й 30 Регламенту.

д) Будь-якого члена колегії, який не може з причин, зазначених у пунктах б) чи с) брати участь у засіданнях, замінює суддя для заміни, призначений за ротацією з-поміж суддів, обраних секціями для участі у роботі колегії на шестимісячний строк.

Правило 25 (Створення секцій)

1. Палати, передбачені в підпункті (б) статті 26 Конвенції (які в цьому Регламенті називаються «секціями»), створюються на пленарному засіданні Суду, за пропозицією його Голови, строком на три роки, відлік якого починається з дня виборів керівництва Суду, передбаченого в правилі 8. Має бути створено принаймні чотири секції.

2. Кожний суддя є членом однієї із секцій. Склад секцій повинен бути збалансованим «географічно» та за ознакою статі, й повинен відображати різні системи права Договірних Сторін.

3. Якщо суддя виходить зі складу Суду до завершення строку, на який було створено секцію, його наступник у Суді заміщує його у секції.

4. У виняткових випадках Голова Суду може змінити склад секції, якщо цього вимагають обставини.

5. За пропозицією Голови на пленарному засіданні Суду може бути створено додаткову секцію.

Правило 26¹ **(Створення палат)**

1. Палати у складі семи суддів, передбачені пунктом 1 статті 26 Конвенції для розгляду справ, що передаються до Суду створюються зі складу секцій таким чином:

а) За умови дотримання пункту 2 цього правила та пункту 4 правила 28 (останнє речення), для розгляду справи до складу палати входять голова секції та суддя, обраний від Договірної сторони, якої стосується справа. Якщо цей суддя не є членом секції, якій було доручено розгляд відповідної заяви згідно з правилом 51 чи 52 Регламенту, він бере участь у розгляді як повноправний член палати, згідно з пунктом 4 статті 26 Конвенції. У разі неможливості участі цього судді в розгляді або якщо його відведено, застосовується правило 29 Регламенту.

б) Інші члени палати й призначаються за ротацією головою секції з-поміж членів відповідної секції.

с) Члени секції, яких не було призначено у такий спосіб, беруть участь у засіданнях палати у якості суддів для заміни.

2. Голова палати може звільнити суддю, обраного від Договірної сторони, якої стосується справа, чи, у разі необхідності, обраного суддю або суддю *ad hoc*, призначеного відповідно до правил 29 й 30 Регламенту, від участі у засіданнях, присвячених підготовчим або процедурним питанням. Для цілей таких засідань вважається, що відповідна Договірна сторона вже призначила замість цього судді першого суддю для заміни, як цього вимагає пункт 1 правила 29 Регламенту.

3. Навіть із закінченням терміну своїх повноважень суддя продовжує працювати над справами, у розгляді по суті яких він брав участь.

Правило 27² **(Комітети)**

1. Комітети у складі трьох суддів, які належать до тієї самої секції, створюються згідно з пунктом 1 статті 26 Конвенції. Після консультацій із головами секцій Голова Суду вирішує,

¹ У змінній редакції Суду від 17 червня та 8 липня 2002 р.

² У змінній редакції Суду від 13 листопада 2006 р.

яку кількість комітетів потрібно створити.

2. Комітети створюються на строк у дванадцять місяців, за ротацією з членів в кожній секції, за винятком голови секції.

3. Судді секції, які не входять до складу одного з комітетів, можуть залучатися до заміщення членів, які не можуть брати участь у засіданнях комітету.

4. Комітет очолюється членом секції, який має перевагу старшинства.

Правило 27A¹ **(Одноособовий склад Суду)**

1. Одноособовий склад Суду впроваджено з метою застосування пункту 1 статті 26 Конвенції. Після консультацій з бюро Голова суду вирішує, скільки необхідно створити одноособових складів Суду, й проводить відповідні призначення. Президент складає заздалегідь список Договірних сторін, для яких кожний такий суддя буде здійснювати свої повноваження з розгляду заяв протягом всього строку, на який його було призначено у якості одноособового складу Суду

2. Одноособовий склад Суду призначається за ротацією на строк у дванадцять місяців. Голова Суду й голови секцій звільнені від обов'язків розглядати справи в одноособовому складі Суду. Судді, призначені в одноособовий склад Суду продовжують виконувати свої обов'язки в секціях, до складу яких вони входять відповідно до пункту 2 правила 25 Регламенту.

3. Як вимагає пункт 2 статті 24 Конвенції, при винесенні рішення кожному судді в одноособовому складі Суду допомагає доповідач, який не є суддею.

Правило 28² **(Неможливість брати участь у розгляді справи, відведення або звільнення від участі)**

1. Суддя, який не може брати участі в засіданнях, до яких його залучено, повинен якнайшвидше повідомити про це голову палати.

¹ Додано Судом 13 листопада 2006 р.

² У змінній редакції Суду від 17 червня, 8 липня 2002 р., 13 грудня 2004 р. та 13 листопада 2006 р.

2. Не може брати участь у розгляді справи суддя:

а) який має особистий інтерес у цій справі, внаслідок, наприклад, шлюбних чи батьківських зв'язків, інших родинних зв'язків, тісних особистих чи професійних стосунків, ієрархічних зв'язків з однією із сторін у справі;

б) який раніше діяв як довірена особа, адвокат або радник сторони чи особи, зацікавленої в цій справі, на національному чи міжнародному рівні, як член суду чи слідчої групи, або в будь-якій іншій якості;

с) який бере участь у політичній чи адміністративній діяльності, або в професійній діяльності, несумісній із незалежним й неупередженим виконанням його обов'язків судді в той час, як він є суддею *ad hoc* або колишнім обраним суддею, який бере участь у провадженнях у справах Суду на підставі пункту 3 правила 26 Регламенту;

д) який публічно, через засоби зв'язку письмово, через свої публічні дії чи в інший спосіб висловив думки, які за своїм характером можуть об'єктивно зашкодити його неупередженості;

е) незалежність чи неупередженість якого можуть бути, на законних підставах, піддані сумніву з будь-якої іншої причини.

3. Якщо з однієї з зазначених причин суддя бере самовідвід, він повідомляє про це голову палати, який звільняє його від участі у засіданнях.

4. Якщо суддя, якого це стосується, або голова палати вагається щодо існування однієї з підстав відводу, викладених у пункті 2 цього правила, тоді рішення приймає палата. Палата заслуховує суддю, якого це стосується, обговорює своє рішення і голосує без присутності цього судді. Для проведення обговорення й голосування палатою з цього питання зазначеного суддю заміщує перший суддя для заміни в палаті. Така сама процедура застосовується, якщо зазначений суддя бере участь у розгляді справи від Договірної сторони, яка її стосується. У такому випадку вважається, що відповідна Договірна сторона вже призначила замість цього судді першого суддю для заміни, як цього вимагає пункт 1 правила 2 Регламенту.

5. Вищевикладені положення застосовуються також у випадках, коли суддя повинен засідати одноособово чи в складі

комітету за умови, що він повідомив голову секції, як це передбачено пунктами 1 й 3 цього правила.

Правило 29¹ **(Судді ad hoc)**

1. а) Якщо суддя, обраний від Договірної сторони, якої це стосується, не може брати участь у провадженні в палаті, заявляє самовідвід або звільнений від провадження у справі, або якщо немає такого судді, а Договірна сторона не обрала суддю ad hoc згідно з положеннями пункту 1 b) цього правила, голова палати пропонує цій стороні у справі повідомити протягом 30 днів прізвище того судді з числа інших обраних суддів, якого вона хоче призначити для розгляду справи.

б) Якщо Договірна сторона вирішила призначити суддю ad hoc, голова палати обирає останнього зі списку, наданого попередньо Договірною стороною, в якому зазначено від 3 до 5 прізвищ суддів, які відповідають вимогам, встановленим у пункті 1 d) цього правила, і які визначені цією стороною як особи, що можуть виконувати повноваження судді ad hoc протягом двох років, з можливістю продовження. До списку мають входити представники обох статей, до нього додаються біографічні довідки кожної зазначеної особи. В жодному випадку особи, занесені до списку, не можуть представляти одну зі сторін чи третю особу, яка повинна виступати у Суді.

Як вимагає пункт 4 статті 26 Конвенції та перше речення цього пункту, прізвища інших обраних суддів можуть бути ipso jure занесеними до списку.

с) Процедура, передбачена у пунктах 1 а) та б) цього правила, застосовується у випадку, коли особа, призначена у такий спосіб, не може взяти участь у розгляді справи або заявляє самовідвід.

д) Суддя ad hoc повинен мати належну кваліфікацію, згідно з пунктом 1 статті 21 Конвенції; не повинно існувати жодних підстав із числа зазначених у правилі 28 Регламенту, які б перешкождали судді брати участь у розгляді справи;

суддя повинен мати змогу залишатися у розпорядженні Суду

¹ У змінній редакції Суду від 17 червня, 8 липня 2002 р, 13 листопада 2006 р. та 29 березня 2010 р.

й брати участь у засіданнях, як цього вимагає пункт 5 цього правила. Впродовж дії його призначення суддя *ad hoc* не може, в жодному випадку, представляти одну зі сторін чи третю особу, яка повинна виступати у Суді.

2. Вважається, що Договірні сторона, якої стосується справа, відмовилася від свого права на призначення судді *ad hoc*:

а) якщо вона не відповіла протягом тридцяти днів, як це передбачено пунктом 1 а) цього правила, або до закінчення подовженого строку, який може їй надати голова палати;

б) якщо вона вирішує призначити суддю *ad hoc*, але не надіслала секретареві список, передбачений пунктом 1 б) цього правила, на момент повідомлення про заяву уряду-відповідача, згідно з пунктом 2 правила 54 Регламенту; або якщо палата вважає, що вимогам, встановленим пунктом 1 с), запропонований суддя *ad hoc* відповідає менше, ніж три особи із зазначених у списку.

3. Голова палати може вирішити не пропонувати Договірній стороні, якої стосується справа, здійснити призначення, передбачене пунктом 1 а) цього правила, поки вона не одержить повідомлення про заяву відповідно до пункту 2 правила 54 Регламенту. У цьому випадку до призначення Договірною стороною, якої це стосується, судді буде вважатися, що вона призначила першого суддю для заміни у якості обраного судді.

4. На початку першого після його призначення засідання, присвяченого розгляду справи, суддя *ad hoc* складає присягу або робить урочисту заяву, як це передбачено у правилі 3 Регламенту. Цей акт фіксується у протоколі.

5. Судді *ad hoc* повинні залишатися у розпорядженні Суду й брати участь у засіданнях палати, за умови дотримання положень пункту 2 правила 26 Регламенту.

Правило 30¹ **(Спільний інтерес)**

1. Якщо дві чи більше Договірних сторін — заявників або відповідачів — мають спільний інтерес, голова палати може запропонувати їм домовитися про призначення одного судді, обраного від них, у якості судді спільного інтересу, який

¹ У зміненій редакції Суду від 7 липня 2003 р.

буде повноправно розглядати справу; за відсутності згоди між сторонами голова палати визначає суддю, який розглядатиме справу у якості судді спільного інтересу шляхом жеребкування, з числа запропонованих сторонами суддів.

2. Голова палати може вирішити не пропонувати Договірним сторонам, яких це стосується, здійснити призначення, передбачене пунктом 1 цього правила до тих пір, поки вони не одержать повідомлення про заяву відповідно до пункту 2 правила 54 Регламенту.

3. У випадку заперечення існування спільного інтересу чи іншого пов'язаного з цим питання палата виносить рішення, за необхідністю, після одержання письмових аргументів від Договірних сторін, яких це стосується.

Розділ II ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ

Глава I Загальні правила Правило 31

(Можливість окремих відступів)

Положення цього розділу не перешкоджають Суду, після консультації зі сторонами, відступати від цих положень, якщо це потрібно в цілях розгляду окремої справи.

Правило 32 (Практичні рекомендації)

Голова Суду може видавати практичні рекомендації, зокрема стосовно таких питань, як з'явлення на слухання та подання аргументів сторони чи інших документів.

Правило 33¹ (Відкритий характер документів)

1. Всі документи, що подаються до Секретаріату сторонами у справі чи будь-якою третьою стороною, пов'язаною із за-

¹ У зміненій редакції Суду від 17 червня, 8 липня 2002 р., 7 липня 2003 р., 4 липня 2005 р., 13 листопада 2006 р. та 14 травня 2007 р.

явою, за винятком документів, що надаються в ході переговорів з метою дружнього врегулювання, передбаченого правилом 62 Регламенту, є відкритими для громадськості на умовах ознайомлення з ними, встановленими секретарем, якщо, — з причин, зазначених у пункті 2 цього правила, голова палати не вирішить інакше — за власною ініціативою чи за клопотанням однієї зі сторін у справі або іншої особи, якої це стосується.

2. Доступ громадськості до документа чи його частини може бути обмежений в інтересах моралі, громадського порядку або національної безпеки в демократичному суспільстві, якщо цього вимагають інтереси неповнолітньої особи або захист приватного життя сторін чи іншої особи, якої це стосується, або якщо голова палати, виключно у разі крайньої необхідності та за виняткових обставин, вирішує, що відкритий доступ до документів може зашкодити інтересам правосуддя.

3. Будь-яке клопотання про збереження конфіденційності, подане згідно з пунктом 1 цього правила, повинно бути обґрунтованим та уточнювати, чи стосується воно всіх матеріалів у справі, чи певної їх частини.

4. Винесені палатою ухвали й рішення є відкритими для громадськості. Ухвали й рішення, винесені у комітетах, включно з рішеннями, що підлягають положенням пункту 5 правила 53 Регламенту є відкритими для громадськості. Суд регулярно оприлюднює загальну інформацію щодо рішень, винесених суддею одноосібно згідно з пунктом 1 правила 52 А Регламенту або у комітетах згідно з пунктом 5 правила 53 Регламенту.

Правило 34¹ **(Використання мов)**

1. Офіційними мовами Суду є французька й англійська мови.

2. Якщо заява подається на підставі статті 34 Конвенції, все спілкування з заявниками або їхніми представниками та всі їхні усні й письмові подання у зв'язку із заявами складаються якщо не однією з офіційних мов Суду, то однією з офіційних мов Договірних сторін, до того як Договірну сторону буде повідомлено про надходження заяви згідно з положеннями Регламенту. Якщо

¹ У зміненій редакції Суду від 13 грудня 2004 р.

Договірна сторона інформується або попереджається щодо заяви згідно з положеннями Регламенту, їй надсилається текст заяви та додатки до нього мовою, якою їх було складено заявником для подання до Секретаріату.

3. а) Усе спілкування із заявниками або їхніми представниками та всі усні й письмові подання заявників або їхніх представників щодо слухання чи ті, що були зроблені після повідомлення Договірної сторони про заяву, повинні бути складені однією з офіційних мов Суду, якщо тільки голова палати не дозволить продовжувати використовувати офіційну мову Договірної сторони.

б) З отриманням такого дозволу секретар Суду вживає необхідних заходів для забезпечення повного чи часткового перекладу усних або письмових подань заявника французькою чи англійською мовами, якщо голова палати вважає це необхідним в інтересах нормального здійснення провадження у справі.

с) У виняткових випадках голова палати може надати такий дозвіл за умови відшкодування всіх спричинених перекладом витрат або їх частини за рахунок заявника.

д) Якщо голова палати не вирішить інакше, всі рішення, прийняті на підставі положень, викладених вище у цьому пункті, застосовуються протягом всіх наступних етапів провадження у справі, включно з провадженням внаслідок подання клопотання про передання справи до Великої Палати чи клопотання щодо тлумачення або перегляду судового рішення згідно з правилами 73, 79 й 80 Регламенту відповідно.

4. а) Усе спілкування із Договірною стороною – стороною у справі, всі усні чи письмові подання цієї сторони повинні бути здійснені однією з офіційних мов Суду. Голова палати може дозволити Договірній стороні, якої це стосується, використовувати одну з її офіційних мов для її усних чи письмових подань.

б) З отриманням такого дозволу сторона, яка звернулась з таким клопотанням, повинна:

і. направити свої письмові подання у перекладі французькою або англійською мовою у строк, встановлений головою палати; за Секретарем Суду зберігається право вжити необхідних заходів для забезпечення перекладу документа за рахунок Сторо-

ни-позивача, якщо остання не надала переклад у встановлений строк;

ii. взяти на себе всі витрати на переклад французькою або англійською мовою її усних подань; всі заходи по забезпеченню такого перекладу бере на себе Секретар Суду.

с) Голова палати може зажадати від Договірної сторони — сторони у справі надати у встановлений строк переклад чи стислий виклад французькою або англійською мовою всіх чи деяких додатків до її письмових подань, або будь-якого документа чи витягу з документів, які він вважатиме доцільними.

д) Вище викладені підпункти застосовуються також, *mutatis mutandis*, до третіх осіб, що вступили до справи згідно з правилом 44 Регламенту, та до випадків використання неофіційної мови третьою особою, що вступила до справи.

5. Голова палати може запропонувати Договірній стороні-відповідачеві надати переклад своїх письмових подань однією з офіційних мов Договірної сторони, з метою полегшити їх розуміння заявником.

6. Кожний свідок, експерт чи інша особа, що постає перед Судом, може використовувати свою рідну мову, якщо не володіє достатньо однією з двох офіційних мов. У такому випадку Секретар Суду вживає необхідних заходів для забезпечення усного або письмового перекладу.

Правило 35

(Представництво Договірних сторін)

Договірні сторони мають бути представлені довіреними особами, яким може надаватися допомога адвоката чи радника.

Правило 36¹

(Представництво заявників)

1. Особи, неурядові організації або групи осіб, зазначені у статті 34 Конвенції, можуть подати заяви особисто або через представника.

2. Коли Договірна сторона-відповідач отримує повідомлення про заяву згідно з пунктом 2 б) правила 54 Регламенту, заяв-

¹ У зміненій редакції Суду від 7 липня 2003 р.

ника повинно бути представлено відповідно до пункту 4 цього правила, якщо голова палати не вирішить інакше.

3. Заявник повинен бути таким чином представлений на будь-якому слуханні, що проводиться за рішенням палати, якщо тільки голова палати не дозволить, у виняткових випадках, заявникові представляти свою справу самостійно, за умови допомоги адвоката чи іншої уповноваженої особи, якщо таке необхідно.

4. а) Особа, яка представляє заявника згідно з пунктами 2 і 3 цього правила, повинна мати дозвіл на здійснення адвокатської діяльності в одній з Договірних сторін, проживати на території однієї з цих країн, або отримати дозвіл на представництво від голови палати.

б) За виняткових обставин, на будь-якому етапі провадження, голова палати може, з огляду на обставини чи поведінку адвоката або особи, призначеної згідно з попереднім підпунктом, винести рішення, що цей адвокат чи особа не можуть продовжувати представляти заявника чи допомагати йому, й дати розпорядження останньому знайти іншого представника.

5. а) Адвокат чи інший уповноважений представник заявника, або сам заявник, що просить дозволу самостійно захищати свої інтереси, повинен достатньо добре розуміти одну з офіційних мов Суду, навіть якщо він отримав дозвіл, зазначений у підпункті б) цього пункту.

б) Якщо представник, або заявник, що захищає свої інтереси самостійно, недостатньо вільно володіє однією з офіційних мов Суду, голова палати може, на підставі пункту 3 правила 34 Регламенту, дозволити їм використовувати одну з офіційних мов Договірних сторін.

Правило 37¹

(Повідомлення, сповіщення та виклики)

1. Повідомлення чи сповіщення, надіслані довіреним особам або адвокатам сторін, вважаються такими, що надіслані самим сторонам.

2. Якщо для повідомлення, сповіщення або виклику осіб, які не є представниками чи адвокатами сторін, Суд вважає за по-

¹ У змінений редакції Суду від 7 липня 2003 р.

трібне звернутися за допомогою до Уряду держави, на території якої це повідомлення, сповіщення або виклик повинні здійснюватися, Голова Суду звертається безпосередньо до цього Уряду.

Правило 38 (Письмові документи)

1. Відповідно до Регламенту, зауваження сторін у письмовій формі та інші документи подаються у строк, встановлений головою палати чи суддею-доповідачем, залежно від обставин, відповідно до цього Регламенту Зауваження сторін у письмовій формі та інші документи, подані після встановленого строку або з порушенням практичних рекомендацій, викладених у правилі 32 Регламенту, не можуть бути долучені до матеріалів справи, якщо тільки голова палати не вирішить інакше.

2. Для встановлення строку, зазначеного у пункті 1 цього правила, береться до уваги дата відправки, зазначена на документі, а якщо такої немає, дата фактичного отримання документа Секретаріатом.

Правило 38A¹ (Розгляд процедурних питань)

Процедурні питання, які вимагають окремого рішення палати, розглядаються одночасно із розглядом справи, якщо голова палати не вирішить інакше.

Правило 39² (Тимчасові заходи)

1. Палата чи, у разі потреби, її голова може — за власною ініціативою або на прохання однієї зі сторін чи будь-якої особи, якої це стосується, — вказати сторонам на тимчасові заходи, які, на її думку, доцільно вжити в інтересах сторін чи в інтересах належного здійснення провадження у справі.

2. Комітету міністрів надсилається повідомлення про такі заходи.

3. Палата може зробити запит сторонам у справі надати

¹ Додано судом 17 червня та 8 липня 2002 р.

² У змінній редакції Суду від 4 липня 2005 р.

інформацію щодо будь-якого питання стосовно виконання тимчасових заходів, на які вона вказала.

Правило 40
(Термінове сповіщення про заяву)

У невідкладних випадках і з дозволу голови палати Секретар може, без шкоди для процедурних заходів, будь-якими наявними засобами поінформувати Договірну Сторону, якої стосується заява, про надходження цієї заяви та стисло викласти її суть.

Правило 41¹
(Черговість розгляду заяв)

Для визначення порядку, в якому Суд повинен розглядати справи, береться до уваги важливість і невідкладний характер питань, яких торкається справа, характер цих питань визначається на основі критеріїв, встановлених Судом. Палата і голова палати можуть, однак, відступити від цих критеріїв і надати першочерговість окремих справі.

Правило 42 (попередньо правило 43)
(Об'єднання та одночасний розгляд заяв)

1. На прохання сторін або за власною ініціативою палата може розпорядитися об'єднати дві чи декілька заяв.

2. Після консультації зі сторонами голова палати може винести розпорядження про одночасне провадження у справах, призначених на розгляд цією палатою, незалежно від того, чи виносила вона рішення про об'єднання заяв.

Правило 43² (попередньо правило 44)
(Вилучення з реєстру та поновлення в реєстрі)

1. На будь-якому етапі провадження Суд може винести рішення про вилучення заяви з судового реєстру відповідно до статті 37 Конвенції.

2. Якщо Договірна сторона-заявник повідомляє Секретаря

¹ У змінній редакції Суду від 17 червня, 8 липня 2002 р. та 29 червня 2009 р.

² У змінній редакції Суду від 17 червня, 8 липня 2002 р., 7 липня 2003 р. та 13 листопада 2006 р.

про свій намір відмовитися від заяви, палата може, згідно зі статтею 37 Конвенції, вилучити цю заяву з реєстру справ Суду, за умови, що друга Договірна сторона чи інші Договірні сторони, яких стосується справа, погоджуються на її припинення.

3. У випадку дружнього врегулювання спору вилучення заяви з судового реєстру виголошується в окремому рішенні. Відповідно до пункту 4 статті 39 Конвенції, це рішення передається до Комітету Міністрів, які/їй слідкує за дотриманням умов дружнього врегулювання, визначених у рішенні Суду. В інших випадках, передбачених статтею 37 Конвенції, рішення про вилучення з судового реєстру заяви, визнаної прийнятною, вноситься окремим рішенням Суду. Одразу після того, як це рішення стає остаточним, голова палати передає його до Комітету Міністрів для здійснення, згідно з пунктом 2 статті 46 Конвенції, нагляду за виконанням будь-яких зобов'язань, що можуть набрати чинності у зв'язку з припиненням чи вирішенням справи.

4. Після вилучення заяви з судового реєстру Суд оцінює судові витрати на власний розсуд. Якщо вони були призначені рішенням про вилучення з судового реєстру справи, визнаної непринятною, голова палати передає це рішення до Комітету Міністрів.

5. Суд може вирішити поновити заяву у судовому реєстрі, якщо він вважатиме, що це виправдано винятковими обставинами.

Правило 44¹

(Участь у справі третьої сторони)

1. а) Як тільки заява, подана згідно зі статтею 34 Конвенції, повідомляється Договірній стороні-відповідачу згідно з пунктом 2 правила 53 та пунктом 2 б) правила 54 Регламенту Секретар Суду направляє одночасно копію тексту заяви кожній Договірній стороні, громадянином якої є заявник у справі. Він також інформує таку Договірну сторону про рішення проведення усного слухання у справі.

б) Якщо, згідно із пунктом 1 статті 36 Конвенції, Договірна сторона хоче використати право надати свої зауваження

¹ У змінній редакції Суду від 7 липня 2003 р. та 13 листопада 2006 р.

у письмовій формі чи взяти участь у слуханнях, вона повинна письмово попередити про це Секретаря Суду упродовж дванадцяти тижнів після повідомлення про заяву чи сповіщення, передбачених у попередньому підпункті. Голова палати може, як виняток, встановити інший строк.

2. Якщо, згідно із пунктом 3 статті 36 Конвенції, Комісар з прав людини хоче використати право надати свої аргументи у письмовій формі чи взяти участь у слуханнях, він повинен письмово попередити про це Секретаря Суду упродовж дванадцяти тижнів після повідомлення Договірної сторони — відповідача про заяву чи сповіщення останньої про проведення усних слухань. За виняткових обставин голова палати може встановити інший строк.

У випадку, якщо Комісар з прав людини не зможе взяти участь у провадженні у справі особисто, він призначає одного або декількох членів свого бюро, які будуть представляти його в Суді. Йому може допомагати адвокат.

3. а) Після ознайомлення Договірної сторони — відповідача із заявою, як цього вимагає пункт 1 правила 51 та пункт 2 б) правила 54 Регламенту, голова палати може, на підставі пункту 2 статті 36 Конвенції та в інтересах належного здійснення правосуддя, запропонувати чи дозволити тій чи іншій Договірній стороні, яка не бере участь у процесі, або тій чи іншій зацікавленій особі, яка не є заявником, надати свої письмові зауваження або, за виняткових обставин, взяти участь у засіданні.

б) Клопотання про такий дозвіл повинні бути належним чином обґрунтовані й подаватися у письмовій формі, однією з офіційних мов, як цього вимагає пункт 4 правила 34 Регламенту, упродовж дванадцяти тижнів після ознайомлення Договірної сторони — відповідача із заявою. За виняткових обставин голова палати може встановити інший строк.

4. а) У справах, які має розглядати Велика Палата, строки, визначені у попередніх пунктах, починаються з дати повідомлення сторін у справі про рішення палати відмовитися від розгляду справи і передати її на розгляд Великої Палати згідно з пунктом 1 правила 72 Регламенту, або про рішення колегії Великої Палати задовольнити клопотання однієї зі сторін у справі про

передачу справи до Великої Палати на підставі пункту 2 правила 73 Регламенту.

б) За виняткових обставин голова палати може прийняти рішення про подовження строків, встановлених цим правилом, якщо наведено достатньо підстав для обґрунтування такого заходу.

5. Пропозиція чи дозвіл, зазначені у пункті 3 а) цього правила, надаються на певних умовах, серед яких — дотримання строку, встановленого головою палати. У разі невиконання цих умов голова може винести рішення не долучати зазначені зауваження до матеріалів справи чи обмежити участь у слуханні тією мірою, яку він вважає доцільною.

6. Письмові зауваження, подані відповідно до цього правила, мають бути виконані однією з офіційних мов, як це передбачено пунктом 4 правила 34 Регламенту. Секретар Суду передає ці зауваження сторонам у справі, які мають право відповісти на них письмово або, якщо це потрібно, усно, під час слухання, за умови дотримання ними встановлених головою палати умов, у тому числі щодо встановлених ним строків.

Правило 44А¹

(Обов'язок співпрацювати з Судом)

Сторони у справі зобов'язані повноцінно співпрацювати з Судом задля належного ходу провадження у справі, зокрема вони зобов'язані, в межах своїх повноважень, вживати всіх заходів з числа тих, які Суд вважає необхідними для належного здійснення правосуддя. Таке зобов'язання також покладається, у разі необхідності, на Договірні сторони, які не є сторонами у справі.

Правило 44В²

(Невиконання розпорядження Суду)

Якщо одна зі сторін у справі не виконує розпорядження Суду щодо проведення провадження у справі, голова палати може вжити будь-яких доцільних, на його думку, заходів.

¹ Додано Судом 13 грудня 2004 р.

² Додано Судом 13 грудня 2004 р.

Правило 44С¹

(Ухилення від ефективної участі)

1. Якщо одна зі сторін у справі ухиляється від надання доказів чи інформації на вимогу Суду, або не повідомляє за власною ініціативою необхідної інформації, або якщо вона в інший спосіб ухиляється від ефективності участі у провадженні у справі, Суд може зробити будь-які, доцільні на його думку, висновки щодо такої поведінки.

2. Утримання або відмова Договірної сторони-відповідача від ефективної участі у провадженні у справі не складає саме по собі підставу, з якої палата може припинити розгляд справи.

Правило 44D²

(Недоречні подання сторони у справі)

Якщо представник тієї чи іншої сторони дозволить собі неприпустимі, легковажні, образливі, неправдиві подання чи подання сутяжного характеру, голова палати може усунути його від провадження у справі, не брати до уваги всі або частину зазначених подань, або ж винести розпорядження, доцільне, на його думку, в цьому випадку, що не суперечить пункту 3 статті 35 Конвенції.

Правило 44E³

(Відсутність наміру підтримувати заяву)

Як передбачено пунктом 1 а) статті 37 Конвенції, палата може вилучити справу з реєстру Суду на підставі правила 43 Регламенту якщо Договірна сторона або особа-заявник не має наміру продовжувати розгляд справи.

¹ Додано Судом 13 грудня 2004 р.

² Додано Судом 13 грудня 2004 р.

³ Додано Судом 13 грудня 2004 р.

Глава II
Початок провадження у справі
Правило 45
(Підписи)

1. Будь-яка заява, подана згідно зі статтями 33 і 34 Конвенції, повинна бути оформлена письмово та має бути підписана заявником або його представником.

2. Якщо заява подана неурядовою організацією або групою осіб, її підписують особи, уповноважені представляти цю організацію чи групу. Відповідна палата чи комітет розглядають всі питання щодо повноважень осіб, які підписали заяву.

3. Якщо заявники представлені у суді відповідно до правила 36 Регламенту, їхній представник чи представники повинні надати довіреність або письмове повноваження.

Правило 46
(Зміст міждержавної заяви)

Будь-яка Договірна сторона або сторони, що мають намір подати позов до Суду згідно зі статтею 33 Конвенції, подають до Секретаріату заяву, яка має містити:

a) найменування Договірної сторони, проти якої подається заява;

b) викладення фактів;

c) викладення стверджуваного порушення чи порушень Конвенції, на які посилається заявник, та відповідних аргументів;

d) підтвердження відповідності критеріям прийнятності заяви, викладених у пункті 1 статті 35 Конвенції (вичерпання національних засобів оскарження, дотримання шестимісячного строку);

e) предмет заяви та основні вимоги справедливої компенсації, які можуть бути висунуті на підставі статті 41 Конвенції, від імені сторони чи сторін, що вважають себе потерпілими;

f) прізвище та адресу особи чи осіб, призначених у якості довірених осіб;

до заяви додаються:

g) копії всіх необхідних документів, зокрема судових чи інших рішень, що стосуються предмета заяви.

Правило 47¹

(Зміст індивідуальної заяви)

1. Кожна заява, відповідно до статті 34 Конвенції, подається на бланку, наданому Секретаріатом, якщо Суд не вирішить інакше. Заява повинна містити всю інформацію, яка вимагається у відповідних частинах формуляру. В ній мають бути зазначені:

(а) ім'я, дата народження, громадянство та адреса заявника і, якщо заявник є юридичною особою, повна назва, дата створення чи реєстрації, офіційний реєстраційний номер (за наявності) та офіційна адреса;

(б) якщо у заявника є представник, його ім'я, рід занять, адреса, номери телефону і факсу та електронна адреса;

(с) найменування Договірної Сторони або Сторін, проти яких подається заява;

(d) стислий і розбірливий виклад фактів;

(е) стислий і розбірливий виклад стверджуваного порушення (порушень) Конвенції та відповідних аргументів;

(f) стислий виклад інформації про дотримання заявником умов прийнятності, викладених у статті 35 § 1 Конвенції.

2. (а) Інформація, вказана вище в пунктах з 1 (d) по 1 (f) і викладена у відповідній частині формуляру, має бути достатньою для того, щоб Суд міг визначити суть та обсяг заяви, не звертаючись до інших документів;

(б) Проте, заявник може доповнити цю інформацію у вигляді додатків до формуляру з викладом подробиць щодо фактів, стверджуваних порушень Конвенції та відповідних аргументів. Ця інформація повинна бути викладена не більше, ніж на 20-ти сторінках.

3.1. Формуляр повинен бути підписаний заявником чи його представником. До нього слід додати:

(а) копії документів щодо судових та інших рішень чи заходів, на які скаржиться заявник;

(б) копії документів та рішень, які показують, що заявник використав усі внутрішні засоби правового захисту, а також дотримався терміну, вказаного у статті 35 § 1 Конвенції;

¹ У змінений редакції Суду від 17 червня, 8 липня 2002 р., 11 грудня 2007 р. та 22 вересня 2008 р. та 6 травня 2013 р. (набрання чинності 1 січня 2014 р.).

(с) за наявності, копії документів стосовно будь-якої іншої процедури міжнародного розслідування чи врегулювання, які мають відношення до справи;

(d) якщо у заявника є представник, оригінал довіреності, підписаний заявником.

3.2. Документи, які додаються на підтримку заяви, повинні бути надані в хронологічному порядку, пронумеровані та чітко позначені.

4. Заявники, які не бажають оприлюднення перед громадськістю даних про свою особу, мають це зазначити і також викласти підстави, які б виправдовували такий відступ від загального правила про вільний доступ громадськості до інформації щодо провадження в Суді. Суд може задовольнити запит про анонімність або надати її з власної ініціативи.

Глава III **Судді-доповідачі**

Правило 48¹ **(Міждержавні заяви)**

1. Якщо заяву подано згідно зі статтею 33 Конвенції, палата, створена для розгляду цієї справи, призначає одного або більше суддів зі свого складу суддею-доповідачем (суддями-доповідачами), який, після отримання письмових зауважень від Договірних сторін, яких стосується справа, подає доповідь про прийнятність заяви.

2. Суддя-доповідач (судді-доповідачі) подає палаті ті доповіді, проекти та інші документи, які можуть допомогти палаті та її голові виконувати свої функції.

Правило 49² **(Індивідуальні заяви)**

1. Якщо матеріал, поданий заявником, достатній для того, щоб визнати заяву неприйнятною або вилучити справу з судо-

¹ У змінній редакції Суду від 17 червня та 8 липня 2002 р.

² У змінній редакції Суду від 17 червня, 8 липня 2002 р., 4 липня 2005 р., 13 листопада 2006 р. та 14 травня 2007 р.

вого реєстру, цю заяву розглядає одноособовий склад Суду, якщо немає особливих підстав діяти інакше.

2. Якщо подано заяву згідно зі статтею 34 Конвенції, а справа вимагає розгляду палатою чи комітетом, що діє відповідно до пункту 2 правила 53 Регламенту, голова секції, до якої було призначено справу, призначає суддю-доповідача, який розглядатиме заяву.

3. Розглядаючи заяву, судді-доповідачі:

а) можуть попросити сторони у справі надати у визначений термін будь-яку інформацію стосовно фактів, будь-які необхідні на їх думку документи та інші матеріали;

б) вирішують, у якому складі треба розглядати заяву: одноособовим складом Суду, комітетом чи палатою, голова секції може, однак, призначити справу на розгляд палатою чи комітетом.

с) подають палаті доповіді, проекти та інші документи, які можуть допомогти палаті, комітету чи їх головам виконувати свої функції.

Правило 50

(Проведення у Великій Палаті)

Якщо справу подано до Великої Палати згідно зі статтею 30 або статтею 43 Конвенції, голова Великої Палати призначає суддею-доповідачем (судьями-доповідачами) одного, а якщо йдеться про міждержавну заяву, — одного або більше членів Великої Палати.

Глава IV

Проведення щодо прийнятності

Міждержавні заяви

Правило 51¹

(Призначення заяви на розгляд і подальша процедура)

1. Якщо подається заява на підставі статті 33 Конвенції, Голова Суду негайно повідомляє Договірну сторону — відповідача про надходження заяви та призначає справу на розгляд однією з секцій.

¹ У змінений редакції Суду від 17 червня та 8 липня 2002 р.

2. Відповідно до пункту 1 а) правила 26, судді, обрані від імені Договірної сторони-заявника та Договірної сторони-відповідача, є за посадою членами палати, сформованої для розгляду справи. Правило 30 застосовується, якщо заява подана кількома Договірними сторонами, або якщо кількома Договірними сторонами подано заяви стосовно одного предмета, і вони розглядаються разом відповідно до правила 42.

3. Після призначення справи на розгляд секції голова цієї секції формує склад палати відповідно до пункту 1 правила 26 та пропонує Договірній стороні-відповідачу подати, у письмовій формі, свої зауваження щодо прийнятності заяви. Отримані таким чином зауваження Секретар Суду доводить до відома Договірної сторони-заявника, яка може надати у відповідь свої зауваження у письмовій формі.

4. Перед винесенням рішення стосовно прийнятності заяви палата або її голова може запропонувати сторонам подати додаткові зауваження у письмовій формі.

5. Слухання щодо прийнятності провадиться за проханням однієї чи кількох Договірних сторін, яких стосується справа, або за власною ініціативою палати.

6. Перед призначенням письмового і, у разі потреби, усного провадження голова палати проводить консультації зі сторонами у справі.

Індивідуальні заяви Правило 52¹

(Призначення заяви на розгляд секції)

1. Голова Суду призначає на розгляд секції кожную справу, подану на підставі статті 34 Конвенції, намагаючись при цьому забезпечити справедливий розподіл справ між секціями.

2. Палата у складі семи суддів, як це передбачено у пункті 1 статті 26 Конвенції, формується головою відповідної секції відповідно до пункту 1 правила 26 Регламенту.

3. До того, як буде сформовано палату згідно з пунктом 2 цього правила, повноваження голови палати, визначені Регламентом, виконує голова секції.

¹ У змінній редакції Суду від 17 червня та 8 липня 2002 р.

Правило 52А¹

(Провадження одноособовим складом Суду)

1. Відповідно до статті 27 Конвенції, одноособовий склад Суду може визнати неприйнятною заяву, подану на підставі статті 34 Конвенції, або вилучити справу з судового реєстру, якщо таке рішення можна винести без додаткового розгляду. Це рішення є остаточним. Заявника сповіщають про рішення листом.

2. Відповідно до пункту 3 статті 26 Конвенції, одноособовий склад Суду не може розглядати будь-які заяви, подані проти держави, від якої його було обрано.

3. Якщо одноособовий склад Суду не приймає рішення, зазначеного у пункті 1 цього правила, він передає справу на розгляд комітету або палати.

Правило 53²

(Провадження у комітеті)

1. Відповідно до пункту 1 а) статті 28 Конвенції, Комітет може — одноголосним голосуванням та на будь-якому етапі розгляду, — визнати неприйнятною або вилучити з судового реєстру заяву, якщо таке рішення може бути винесене без додаткового вивчення.

2. Якщо, розглянувши зауваження сторін, надані відповідно до пункту 2 б) правила 54, комітет вважатиме, що справу треба розглядати за процедурою, передбаченою пунктом 1 б) статті 28 Конвенції, він приймає, одноголосно, судові рішення, яке включає рішення стосовно прийнятності та якщо таке рішення потрібне стосовно справедливої компенсації.

3. Якщо суддя, обраний від імені Договірної сторони, якої стосується справа, не є членом комітету, рішення про його залучення до роботи комітету у якості її члена може бути винесено комітетом одноголосно та на будь-якому етапі провадження,

¹ Додано Судом 13 листопада 2006 р.

² У змінній редакції Суду від 17 червня, 8 липня 2002 р., 4 липня 2005 р. та 14 травня 2007 р.

з урахуванням всіх належних факторів, зокрема питання, чи оскаржувала сторона застосування процедури, передбаченої пунктом 1 b) статті 28 Конвенції.

4. Ухвали й рішення, винесені на підставі пункту 1 статті 28 Конвенції, є остаточними.

5. Якщо не буде вирішено комітетом інакше, рішення, винесене комітетом на підставі пункту 1 a) статті 28 Конвенції, повідомляється листом заявнику, як і Договірним сторонам, яких це стосується, якщо вони попередньо були залучені до справи відповідно до цих правил.

6. Якщо комітет не виносить ні ухвали, ні рішення, він передає справу до палати, сформованої для її розгляду відповідно до пункту 2 правила 52 Регламенту.

7. Положення правил від 79 до 81 Регламенту застосовуються *mutatis mutandis* до провадження у комітетах.

Правило 54¹ **(Провадження у палаті)**

1. Палата може одразу визнати заяву неприйнятною або вилучити її з судового реєстру.

2. В іншому випадку, палата або її голова може:

а) зробити запит стороні надати будь-яку фактичну інформацію, будь-які документи або інші матеріали, необхідні на думку палати або її голови;

б) сповістити Договірну сторону-відповідача про заяву та запропонувати їй надіслати свої письмові зауваження щодо заяви, а після отримання останніх запропонувати заявникові на них відповіді;

с) запропонувати сторонам надати додаткові зауваження у письмовій формі.

3. Перед винесенням рішення щодо прийнятності заяви, за проханням однієї зі сторін чи за власною ініціативою, палата може винести рішення про проведення слухання, якщо вона вважає це за необхідне для виконання своїх повноважень,

¹ У зміненій редакції Суду від 17 червня, 8 липня 2002 р.

наданих Конвенцією. В такому випадку сторонам у справі пропонується висловити свою думку щодо питань, які виникають по суті заяв, за умови, якщо палата, як виняток, не вирішить інакше.

Правило 54A¹

(Об'єднаний розгляд справи на прийнятність по суті)

1. Вирішуючи повідомити про заяву Договірну сторону — відповідача, згідно з пунктом 2 b) правила 54, палата також може прийняти рішення про одночасний розгляд прийнятності заяви та по суті справи, відповідно до пункту 1 статті 29 Конвенції. Сторонам пропонується додати до своїх зауважень будь-які доводи стосовно справедливої компенсації та пропозиції щодо дружнього врегулювання. Умови, викладені в правилах 60 і 62, застосовуються *mutatis mutandis*. Проте Суд може в будь-який момент і у разі потреби винести окреме рішення щодо прийнятності.

2. Якщо дружнього врегулювання чи іншого рішення не досягнуто і палата, на підставі аргументів сторін, переконана у прийнятності заяви та в тому що справа готова до розгляду її по суті, вона одразу ж виносить судове рішення палати, яке містить також її рішення щодо прийнятності, якщо тільки не буде вирішено прийняти таке рішення окремо.

Міждержавні та індивідуальні заяви

Правило 55

(Заперечення щодо неприйнятності)

Будь-яке заперечення проти прийнятності, якщо таке дозволено характером заперечення та обставинами, має бути висловлено Договірною стороною — відповідачем у письмовій та усній формі щодо прийнятності заяви, яку подано згідно з правилом 51 чи правилом 54.

¹ Додано Судом 17 червня та 8 липня 2002 р., змінено 13 грудня 2004 р. та 13 грудня 2006 р.

Правило 56¹
(Рішення палати)

1. У рішенні палата зазначає, чи було його винесено одностановно чи більшістю голосів; воно має бути обгрунтованим.

2. Секретар повідомляє заявника про рішення палати. Рішення також повідомляється тій Договірній стороні або сторонам, яких це стосується, а, у разі необхідності, третій стороні, якої це стосується, як Комісар з прав людини, якщо їх було попередньо поінформовано щодо заяви відповідно до Регламенту. У випадку укладання угоди про дружнє врегулювання, рішення про виключення справи з реєстру передається до Комітету Міністрів згідно з пунктом 3 правила 43 Регламенту.

Правило 57²
(Мова, якою виносяться рішення)

1. Якщо Суд не приймає рішення винести рішення обома офіційними мовами всі рішення палат виносяться французькою або англійською мовою.

2. Як це передбачено правилом 78 Регламенту, рішення публікуються в офіційній збірці матеріалів Суду обома офіційними мовами.

<...>

Розділ IV
ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ
Правило 110 (попередньо правило 103)
(Зміна або призупинення чинності правила)

1. Будь-які поправки до положень цих правил приймаються більшістю голосів членів Суду на пленарному засіданні за умови внесення попередньої пропозиції. Письмове повідомлення про запропоновану поправку має бути надіслане Секретареві принаймні за один місяць до засідання, на якому проводиться

¹ У змінній редакції Суду від 17 червня, 8 липня 2002 р. та 13 листопада 2006 р.

² У змінній редакції Суду від 17 червня та 8 липня 2002 р.

обговорення. Після отримання такого повідомлення Секретар, по можливості якнайшвидше, повідомляє всіх членів Суду.

2. Дія будь-якого правила, що стосується внутрішнього розпорядку роботи Суду, може бути призупинена за пропозицією, без попереднього повідомлення, за умови, що зацікавлена палата прийме рішення одногосно. В такому разі призупинення правила застосовується обмежено, лише з конкретною метою, для якої це було запропоновано.

Правило 111 (попередньо правило 104¹) (Набуття Регламентом чинності)

Цей Регламент набирає чинності 1 листопада 1998 р.

¹ Поправки, прийняті 8 грудня 2000 р., набрали чинності негайно. Поправки, прийняті 17 червня 2002 р. та 8 липня 2002 р., набрали чинності 1 жовтня 2002 р. Поправки, прийняті 7 липня 2003 р., набрали чинності 1 листопада 2003 р. Поправки, прийняті 13 грудня 2004 р., набрали чинності 3 жовтня 2005 р. Поправки, прийняті 7 листопада 2005 р., набрали чинності 1 грудня 2005 р. Поправки, прийняті 29 травня 2006 р., набрали чинності 1 липня 2006 р. Поправки, прийняті 14 травня 2007 р., набрали чинності 1 липня 2007 р. Поправки, прийняті 11 грудня 2007 р., 22 вересня та 1 грудня 2008 р., набрали чинності 1 січня 2009 р. Поправки, прийняті 29 червня 2009 р., набрали чинності 1 липня 2009 р. Поправки, що стосуються Протоколу № 14 Конвенції, прийняті 13 листопада 2006 р. і 14 травня 2007 р., набрали чинності 1 червня 2010 р. Поправки, прийняті 6 травня 2013 року, набрали чинності 1 січня 2014 року (з особливостями набрання чинності для Італії).

РОЗДІЛ 3

ЗАПОВНЕННЯ ФОРМУЛЯРУ ЗАЯВИ

3.1. НОТАТКА ДЛЯ ЗАПОВНЕННЯ ФОРМУЛЯРУ ЗАЯВИ

Нотатка наведена у редакції, що діє для України з 01.01.14 р.

Доступ до тексту українською мовою на офіційному сайті Європейського суду з прав людини: http://www.echr.coe.int/Documents/Notes_for_Filling_in_the_Application_Form_2014_1_UKR.pdf

UKR – 2014/1

НОТАТКА ДЛЯ ЗАПОВНЕННЯ ФОРМУЛЯРУ ЗАЯВИ

I. Що потрібно знати перш ніж почати заповнювати формуляр заяви

Які скарги може розглядати Суд?

Європейський суд з прав людини (далі «Суд») – це міжнародний суд, який може розглядати тільки заяви від осіб, організацій та підприємств, які стверджують, що їхні права, гарантовані Європейською конвенцією з прав людини, були порушені. Конвенція є міжнародним договором, на підставі якого значна кількість європейських держав зобов'язалася забезпечувати певні основоположні права. Ці права викладені в самій Конвенції, а також у Протоколах № 1, 4, 6, 7, 12 і 13 до неї. До зазначених Протоколів приєдналися лише окремі держави. Вам слід ознайомитись із цими документами, тексти яких додаються.

Суд не може розглядати будь-які скарги. Його повноваження визначені критеріями прийнятності, які викладені в Конвенції і які визначають, хто може подати заяву, коли та з яких питань. Понад 90 % заяв, що розглядаються Судом, визнаються неприйнятними. Тому Вам необхідно перевірити, чи відповідають Ваші скарги критеріям прийнятності, описаним нижче.

Суд може розглянути Вашу справу тільки за наступних умов:

— якщо Ваші скарги стосуються **порушення одного чи декількох прав**, викладених у Конвенції та Протоколах до неї;

— якщо скарги **спрямовані проти держави, яка ратифікувала Конвенцію чи відповідний Протокол** (*певні Протоколи ратифіковані лише деякими державами, тож, будь ласка, перевірте список ратифікацій на веб-сторінці Суду в Інтернеті: [www.echr.coe.int / applicants](http://www.echr.coe.int/applicants)*);

— якщо скарги стосуються фактів, за які несе відповідальність певна державна структура (законодавець, адміністративний орган, суд тощо); Суд не розглядає заяви, спрямовані проти приватних осіб чи недержавних організацій;

— якщо скарги стосуються **фактів чи подій, які мали місце після дати ратифікації** державою Конвенції чи відповідного Протоколу (*дати для кожної держави вказані у списку ратифікацій на сайті Суду в Інтернеті: [www.echr.coe.int / applicants](http://www.echr.coe.int/applicants)*);

— якщо порушення основоположного права стосується **Вас особисто і безпосередньо** (Ви маєте статус «жертви»);

— якщо Ви надали національній правовій системі можливість виправити порушення («вичерпання національних засобів правового захисту»); зазвичай це означає, що, перш ніж звернутися до Суду, **Ви повинні порушити ті самі питання перед національними судами**, включаючи найвищу судову інстанцію. При цьому Ви маєте дотримуватися національних процесуальних вимог, в тому числі термінів оскарження. Вам не потрібно використовувати засоби, які не є ефективними, або вдаватися до дискреційного чи виняткового провадження, що не є частиною звичайної процедури оскарження;

— якщо Ви подали до Суду заповнену належним чином заяву **протягом шести місяців після дати винесення остаточного рі-**

шення на національному рівні. Цей шестимісячний термін зазвичай визначається з дати, коли найвища судова чи адміністративна інстанція, що уповноважена вирішувати Вашу справу, прийняла у ній рішення, або коли Ви чи Ваш юридичний представник були повідомлені про це рішення. Якщо не існує ефективних засобів захисту щодо Вашої скарги, шестимісячний термін відлічується від дати оскаржуваного акта, події чи рішення. Шестимісячний термін може бути перерваний, тільки коли Ви надішлете до Суду повну заяву з додатками, яка відповідатиме вимогам статті 47 Регламенту Суду (див. текст серед Документації для заявників). Термін закінчується в останній день шести місяців, навіть якщо це неділя або офіційний вихідний день. Тобто, формуляр заяви з усією необхідною інформацією та документами повинен бути відправлений до Суду щонайпізніше в останній день шестимісячного терміну, отже, Вам слід переконатися в тому, що Ви вчасно відправили Вашу заяву поштою;

– якщо Ваші скарги базуються на вагомих доказах; **Ви повинні обґрунтувати свою заяву:** чітко описати обставини справи та додати на їх підтвердження документи, рішення, медичні довідки, показання свідків тощо;

– якщо Ви можете показати, що предметом Вашої скарги є невинуватене втручання у Ваші основні права. Ви не можете просто поскаржитися на те, що судові рішення неправильні чи що суд допустився помилки; Європейський суд не є апеляційною інстанцією по відношенню до національних судів та не може скасовувати чи міняти їхні рішення;

– якщо ті ж самі скарги раніше не були вже розглянуті Судом чи іншою міжнародною інстанцією.

Слід також зважати на те, що Суд отримує десятки тисяч заяв щороку. Він не має ресурсів для розгляду малозначущих чи повторних скарг, які не стосуються серйозних питань і якими не повинен займатися міжнародний наглядовий орган. Подібні скарги можуть бути визнані неприйнятними через зловживання правом на подання заяви, так само як і у випадках, коли заявник використовує лайливі чи образливі вислови.

Заява так само може бути відхилена, якщо оскаржувані обставини не завдали йому дійсної та суттєвої шкоди,

не піднімають нові питання захисту прав людини, які потребують розгляду на міжнародному рівні, та були вже розглянуті національними судами.

Щоб отримати додаткову інформацію щодо цих критеріїв, Ви можете звернутися до юриста чи відвідати сторінку Суду в Інтернеті, де розміщена інформація про критерії прийнятності та відповіді на найбільш поширені запитання.

II. Як заповнити формуляр заяви

– ПИШІТЬ РОЗБІРЛИВО. Бажано надавати друкований текст.

– ЗАПОВНІТЬ ВСІ ПОЛЯ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ВАШОЇ СИТУАЦІЇ. В іншому випадку Ваша заява вважатиметься неповною і не буде прийнята.

– Не використовуйте знаки чи скорочення: чітко поясніть вашу думку словами.

– ВИСЛОВЛЮЙТЕСЬ КОРОТКО.

Мова

Офіційними мовами Суду є англійська і французька але, якщо це зручніше для Вас, Ви можете звернутися до Секретаріату офіційною мовою однієї з країн, які ратифікували Конвенцію. На початковому етапі провадження Ви також можете отримувати кореспонденцію з Суду цією ж мовою. Проте, зауважте, будь ласка, що на подальшій стадії розгляду, а саме якщо Суд вирішить просити Уряд надати письмові зауваження з приводу Ваших скарг, вся кореспонденція з Суду надсилатиметься англійською чи французькою мовою. Вас чи Вашого представника також попросять використовувати англійську чи французьку мову в подальшому листуванні.

Примітка стосовно пунктів, які слід заповнювати у формулярі заяви

Увага: Суд прийме заяву тільки якщо всі пункти формуляру будуть належним чином заповнені і якщо Ви надасте всі необхідні документи, як цього вимагає стаття 47 Регламенту.

Будь ласка, майте це на увазі, коли заповнюватимете формуляр і додаватимете документи на підтвердження Вашої заяви.

Формуляр заяви — як заповнювати кожний розділ

Будь ласка, зауважте, що термінологія, яка використовується у формулярі заяви та нотатках, ґрунтується на Конвенції. Використання тільки чоловічого чи жіночого роду не має на меті виключити будь-яку особу.

Віконце для штрих-коду. Якщо в попередньому листуванні з Судом за Вашою скаргою Ви отримали наклейки зі штрих-кодом, Вам слід наклеїти одну з них у віконце у верхньому лівому куті на першій сторінці формуляру.

А. Заявник (фізична особа)

Ця частина стосується заявника, який є фізичною особою, на відміну від юридичних осіб, таких як підприємства чи організації (розділ В). Громадянам України слід зазначити прізвище, ім'я та по батькові українською так, як вони записані у паспорті громадянина України (з наданням копії відповідної сторінки паспорта).

1 — 8. Якщо заявників декілька, слід надати інформацію про кожного з них на окремому аркуші та пронумерувати кожного з заявників. Дивіться також далі розділ «Групова заява чи одна заява з декількома заявниками»

В. Заявник (юридична особа)

Цей розділ стосується заявників, які є юридичними особами — підприємств, неурядових організацій, об'єднань тощо.

9 — 15. Тут необхідно вказати повну офіційну назву організації-заявника та її контактні дані. Якщо таких заявників декілька, Вам треба надати інформацію про кожного з них на окремому аркуші та пронумерувати кожного з заявників.

Ідентифікаційний номер: будь ласка, вкажіть офіційний ідентифікаційний код або номер, присвоєний юридичній особі за офіційним реєстром, якщо такий існує.

Слід також зазначити, в залежності від випадку, дату реєстрації чи створення юридичної особи з метою полегшення їхньої ідентифікації.

Групові заяви чи одна заява з декількома заявниками

Якщо заявник чи представник подає скарги від імені декількох заявників і якщо ці скарги базуються на різних фактах, для кожного з заявників треба повністю заповнити окремий формуляр заяви. До кожного формуляру слід додати документи, які стосуються саме цього заявника.

Якщо заявників більше п'яти, представник має надати, крім формулярів і документів, таблицю з докладною інформацією щодо кожного заявника. Зразок таблиці можна завантажити на веб-сторінці Суду: www.echr.coe.int/applicants. Якщо представник є юристом, він має надати цю таблицю в електронному вигляді (на диску чи USB флеш-накопичувачі).

Якщо справа стосується великої групи заявників чи заяв, Секретаріат може скерувати заявників або їх представників надати текст заяви або копії документів в електронному чи іншому вигляді. Секретаріат також може дати певні вказівки з метою спрощення, більшої ефективності та прискорення розгляду заяв.

У разі невиконання вказівок Секретаріату щодо форми чи способу подання групових заяв або заяв з великою кількістю заявників, справу може не бути передано на розгляд Суду (згідно зі статтею 47 § 5.2 Регламенту).

С. Представник(и) заявника

Якщо представник — не юрист

16 — 23. Деякі заявники можуть вирішити не брати чи можуть бути нездатними брати безпосередню участь у провадженні з причин, таких як стан здоров'я чи недієздатність. Вони можуть бути представлені особою, яка не має юридичної освіти. Наприклад, один з батьків може представляти дитину, опікун, родич або співмешканець може представляти заявника, якому складно взяти участь у розгляді з практичних причин або за станом здоров'я (наприклад, коли заявник госпіталізований або ув'язнений). В такому випадку представник має вказати, з яких причин він представляє заявника чи який є його зв'язок із заявником, а також надати інформацію про себе та свої контактні дані.

Офіційний представник чи особа, уповноважена діяти від імені організації-заявника

16 — 23. Якщо заяву подає організація чи компанія, листуватися з Судом від її імені повинна уповноважена особа, наприклад, представник компанії, голова чи директор. Наскільки це можливо, така особа повинна надати документальне підтвердження своїх повноважень на подання заяви від імені організації чи підприємства.

Юридичний представник

24 — 30. Юрист, який представляє заявника перед Судом, повинен надати інформацію про себе, а також вичерпну контактну інформацію. На стадії подання заяви допомога юридичного представника може бути бажаною, але не є обов'язковою. Заявникові повідомляють коли його справа досягає стадії розгляду, на якій вимагається участь юридичного представника. На цьому етапі — етапі прийняття рішення Судом про повідомлення відповідного Уряду про справу з метою надання письмових зауважень, — Ви можете звернутися до Суду із запитом на отримання фінансової допомоги для оплати юридичних послуг. Така допомога надається заявникам, які не мають достатньо коштів на оплату послуг юридичного представника, за умови, що його участь необхідна для належного ведення справи. Інформація про це надсилається заявникам у відповідний момент.

Довіреність

31. Заявник, який є фізичною особою, повинен надати своєму представнику довіреність на представлення його інтересів в Суді. Довіреність не потрібна, якщо, наприклад, заявником є дитина, або якщо заявник є неправоздатним та не може підписати її. Якщо представник, який не є юристом, призначає юридичного представника від імені заявника, котрий не може підписати довіреність, представник має підписати її від імені заявника.

31. Представник юридичної особи, яка подає заяву, повинен підписати довіреність, щоб дозволити юридичному представнику діяти від імені організації.

32. Дата, яку слід вказати, — це дата підпису заявником (для фізичних осіб) чи представником (для юридичних осіб).

D. Держава чи держави, проти яких подається заява

33. Поставте відмітку навпроти держави чи держав, проти яких подається заява.

Це має бути держава, яку Ви вважаєте відповідальною за ті обставини, на які Ви скаржитесь. Будь ласка, майте на увазі, що подати заяву в Суд можна тільки проти держав, перелічених у списку, оскільки тільки вони приєдналися до запровадженої Конвенцією системи.

E., F. і G.: Предмет заяви

34 — 40. Висловлюйтеся коротко. Викладіть основну інформацію стосовно Вашої справи: ключові факти та рішення і яким чином були порушені Ваші права, не вказуючи обставини, що не мають безпосереднього відношення до Ваших скарг, та другорядні питання. Уникайте довгих цитат: Ви завжди можете зробити посилання на копію документа, яку Ви надсилаєте разом з формуляром. Обставини справи та Ваші скарги повинні бути викладені у відповідних розділах формуляру для того, щоб Суд міг визначити характер та обсяг Вашої заяви, не звертаючись до інших матеріалів.

Хоча заявникові дозволяється надавати додаткову інформацію щодо обставин справи та скарг на окремих аркушах, що додаються до формуляру заяви, об'єм такої інформації не повинен перебільшувати 20 сторінок (не враховуючи копії рішень та інших супровідних документів). Будь ласка, зауважте, що якщо Суд пропонує Уряду держави-відповідача надати свої зауваження, заявникові надається можливість представити докладні аргументи у відповідь.

Всі додаткові матеріали:

- мають бути такими, що можна легко прочитати;
- якщо документи надруковані, розмір шрифту у тексті має бути не менше 12 пунктів, а в примітках — не менше 10 пунктів;
- якщо Ви додаєте супроводжувальні документи, прохання використовувати формат А4 і залишати поле не менше 3,5 см;
- сторінки мають бути послідовно пронумеровані;
- текст має бути розділений на пронумеровані абзаци.

За загальним правилом, будь-яка інформація, що міститься у формулярі заяви та в супровідних документах, які надаються

Секретаріату, зокрема інформація про заявника чи інших осіб, буде **доступною громадськості**. Крім того, ця інформація може бути опублікована в базі даних Суду (HUDOC) в Інтернеті, якщо Суд включить її до викладення фактів в момент повідомлення Уряду-відповідача про справу, до рішення щодо прийнятності справи чи про її вилучення зі списку справ, або ж до рішення щодо суті справи. Зважаючи на це, Вам слід надати лише ті дані про Ваше приватне життя чи приватне життя третіх осіб, які необхідні для розуміння суті справи.

Крім того, якщо Ви не бажаєте оприлюднення даних про Вашу особу, Вам потрібно зробити відповідну заяву і викласти підстави для такого відступу від загального правила про вільний доступ до інформації в процесі судового розгляду. Суд може дозволити **анонімність** лише у виняткових та обґрунтованих випадках.

Е. Описання фактів

34 — 36. Висловлюйтесь ясно і коротко. Вкажіть точні дати.

Викладайте інформацію в хронологічному порядку. Опишіть події в послідовності, в якій вони відбулися.

Якщо Ваші скарги стосуються різних предметів (наприклад, різних судових проваджень), будь ласка, опишіть факти в кожному епізоді окремо.

На підтримку Вашої справи Ви повинні надати документи, зокрема копії відповідних рішень чи документальні підтвердження дій, на які Ви скаржитесь. Наприклад, повідомлення про виселення чи рішення про вислання. Вам слід також надати документальне підтвердження Ваших скарг, наприклад, медичні довідки, показання свідків, стенограми, документи, які підтверджують право власності, чи довідки про період перебування під вартою. Якщо Ви не можете отримати копії певних документів, Вам слід пояснити, чому це неможливо.

Г. Заява про порушення Конвенції та/або Протоколів до неї і Ваші доводи

37. На підтримку кожної скарги потрібно вказати статтю Конвенції чи Протоколу, на порушення якої Ви скаржитесь, і коротко пояснити, як вона була порушена.

Поясніть якомога точніше, на що саме Ви скаржитесь в рамках Конвенції. Вкажіть, на які положення Конвенції Ви посла-

етеся, та поясніть, яким чином описані Вами факти порушують ці положення. Такі пояснення слід дати для кожної скарги.

Зразок:

Стаття 6 § 1: цивільне провадження за моїм позовом про компенсацію шкоди було необґрунтовано довгим, оскільки воно тривало понад десяти років: з 10 січня 2002 р. по 25 квітня 2012 р.

Г. Інформація про вичерпання національних засобів правового захисту та дотримання шестимісячного терміну (стаття 35 § 1 Конвенції)

38. В цьому розділі Вам потрібно показати, що Ви дали державі можливість виправити ситуацію, перш ніж звернутися до міжнародної юридичної установи, якою є Суд. Це означає, що Вам треба пояснити, що Ви використали доступні ефективні засоби правового захисту у відповідній країні.

Для кожної скарги в рамках Конвенції чи Протоколів, будь ласка, вкажіть наступне:

- точну дату остаточного рішення, назву суду та тип рішення;
- дати рішень, прийнятих судами попередніх інстанцій, які передували остаточному рішенню;
- номер справи у національному провадженні.

Не забудьте додати копії всіх рішень, прийнятих судами чи іншими уповноваженими органами, починаючи з першої і до останньої інстанції; Вам треба також надати копії Ваших позовів чи скарг, в тому числі апеляційних, поданих в суди, щоб показати, що Ви порушували питання, що складають суть Ваших скарг за Конвенцією, на кожному рівні юрисдикції.

Вам треба також показати, що кожна з Ваших скарг була подана до Європейського Суду протягом шести місяців з моменту прийняття остаточного рішення в процесі вичерпання національних засобів захисту щодо цієї скарги. Тому вирішальне значення має визначення дати остаточного рішення. На доказ цього Ви маєте надати копію остаточного рішення, в якому така дата зазначена. Якщо ж Ви не отримали копію остаточного рішення в день, коли воно було винесене чи проголошене,

на підтвердження дати сповіщення Вас про таке рішення, Ви маєте надати, наприклад, документ з датою отримання або копію рекомендованого листа чи конверта. Якщо належних засобів правового захисту не існує, Вам треба показати, що Ви подали скаргу протягом шести місяців від дати акта, заходу чи рішення, на яке Ви скаржитесь, і надати документальне підтвердження дати такого акта, заходу чи рішення.

39 — 40. В цьому розділі Вам треба вказати, чи існує доступний засіб правового захисту, який Ви не використали. Якщо так, поясніть, чому Ви до нього не звернулися.

Більш детальну корисну інформацію щодо вичерпання засобів національного правового захисту і дотримання шестимісячного терміну можна знайти в «Практичному посібнику щодо прийнятності заяв»: www.echr.coe.int/applicants.

Н. Інформація про розгляд скарг в інших міжнародних установах (якщо такі скарги подавалися)

41 — 42. Вам треба вказати, чи подавали Ви заяву з цими ж скаргами до інших міжнародних інстанцій для розслідування чи врегулювання, наприклад, в органи ООН, такі як Міжнародна організація праці чи Комітет з прав людини, або до міжнародної арбітражної установи. Якщо так, Вам слід зазначити подробиці, включаючи назву органу, до якого подавалися скарги, дати і докладну інформацію щодо проваджень, які велися, та рішень, які були прийняті. Будь ласка, додайте копії відповідних рішень та інших документів.

43 — 44. Якщо раніше Ви вже подавали заяву до Суду:

Вам треба також зазначити, чи Ви як заявник маєте або мали раніше інші заяви в Суді і, якщо так, вказати їх номери. Ця інформація має величезне значення, оскільки вона дозволяє Суду знайти саме ту з Ваших заяв, якої стосується Ваша кореспонденція, долучити її саме до цієї справи і належним чином опрацювати всі заяви, відкриті на Ваше ім'я.

I. Список супровідних документів

45. Ви повинні додати пронумерований і складений в хронологічному порядку список всіх рішень та ухвал, згаданих в розділах E, F, G та H формуляру, з підтвердженням набуття ними чинності, а також інших документів, які Ви бажаєте на-

дати на розгляд Суду як докази на підтримку Ваших заяв про порушення Конвенції (стенограми, показання свідків, медичні довідки, довідки про стан виконання судових рішень тощо).

Ви повинні надати повні і розбірливі копії всіх документів.

Суд не повертає документи. Тому це у Ваших інтересах надсилати тільки копії, а не оригінали.

Ви повинні:

- впорядкувати всі документи по датах і провадженнях;
- послідовно пронумерувати сторінки;
- НЕ скріпляти, НЕ зшивати і НЕ склеювати документи.

УВАГА: Зробити вчасно все необхідне, щоб одержати інформацію і документи, потрібні для подання повної заяви, є обов'язком заявника. Якщо Ви не надасте один чи декілька необхідних документів і не вкажете поважної причини, через яку Ви не змогли це зробити, Ваша заява вважатиметься неповною і не буде розглянута Судом.

Декларація і підпис

47 — 48. Заявник або уповноважений представник повинен підписати декларацію. Інші особи не можуть робити це замість них.

49. Призначення особи, з якою ведеться листування

Секретаріат листується тільки з одним заявником чи з одним представником. Якщо заявників декілька і вони не призначили представника, один з них повинен бути вказаний як особа, з якою листуватиметься Секретаріат. Якщо заявник представлений, Секретаріат листуватиметься лише з одним представником. Тобто, якщо, наприклад, заявник має більш ніж одного юридичного представника, він повинен визначити який з юридичних представників листуватиметься з Судом.

III. Інформація про подання заяви та її підготовка до розгляду

A. Як подати заяву

Заяви до Суду надсилаються тільки поштою (не по телефону). Це означає, що формуляр заяви в паперовій версії з оригі-

налом підписів заявника чи заявників та/ або їх уповноваженого представника (представників) треба надіслати поштою. Заява, надіслана факсом, не вважається повною, оскільки Суд потребує заяву з оригіналом підпису. **Вам не потрібно приїжджати в Страсбург особисто і представляти Вашу справу усно.**

Формуляр заяви можна завантажити на сайті Суду: www.echr.coe.int/applicants.

Адреса, на яку треба відіслати формуляр заяви:

***The Registrar
European Court of Human Rights
Council of Europe
67075 STRASBOURG CEDEX
FRANCE***

В. Підготовка справи до розгляду

Суд відкриє досьє за Вашою заявою, до якого долучатимуться надіслані Вами листи і документи. Це буде зроблено тільки якщо Ви надішлете належним чином заповнений формуляр і супровідні документи.

Після отримання формуляру заяви Секретаріат Суду перевірить, чи містить він всю необхідну інформацію та документи. Якщо заява неповна, Вам буде надісланий лист, в якому буде зазначено, що вимоги статті 47 Регламенту не було дотримано. В таких випадках Секретаріат не відкриває досьє і не зберігає документи. Якщо Ви бажаєте, Ви можете подати нову заяву, тобто знову надіслати належним чином заповнений формуляр заяви та копії всіх необхідних документів і рішень, навіть якщо Ви вже надіслали їх раніше. Часткові подання не прийматимуться.

Секретаріат не надає інформації щодо законодавства держави, проти якої Ви подаєте заяву, юридичних порад стосовно заяви чи тлумачення національного законодавства.

Перш ніж відправити свою заяву, залиште собі її повну копію. Таким чином, якщо Секретаріат поінформує Вас про те, що заява є неповною, Ви зможете, за бажання, швидше і без труднощів подати нову заяву. Якщо перша заява, яка є неповною, не була прийнята, у заявника може не залишитися досить часу, щоб подати нову заяву до завершення шестимісячного

терміну. Тому Вам слід подбати про те, щоб повна заява і супровідні документи надійшли вчасно.

Якщо наданий Вами формуляр був заповнений належним чином, Ви можете отримати відповідь від Секретаріату, в якій буде вказано, що **за Вашою заявою було відкрито досьє, номер якого треба зазначити в усій подальшій кореспонденції**. Вам також надішлють набір наклейок зі штрих-кодом, які треба буде наклеювати на листи, які Ви надсилатимете в Суд.

Секретаріат може також звернутися до Вас із проханням надати додаткову інформацію чи пояснення. Вам бажано надавати відповіді на запити Секретаріату без затримки, оскільки неповні нові досьє, які не можуть бути розглянуті, знищуються через шість місяців, якщо відповідь від заявника не надходить.

Крім того, просимо зауважити, що, коли справу призначено до розгляду в Суді і заявник не відповідає на лист Секретаріату із запитом про інформацію чи документи, Суд може дійти висновку, що заявник не зацікавлений у подальшому розгляді справи. Внаслідок цього справа може не розглядатися Судом або бути визнана неприйнятною чи вилучена з реєстру справ, які перебувають на розгляді Суду.

С. Безкоштовний розгляд справ

Розгляд Вашої справи — **безкоштовний**. Вас своєчасно повідомлять про будь-яке рішення, винесене Судом у Вашій справі.

Ігор Вікторович Караман,
Віра Вадимівна Козіна

**ЄСПЛ,
Європейська конвенція з прав людини
та індивідуальні заяви:
перше знайомство**

Редактор *В. Козіна*
Дизайн обкладинки *В. Чумак*
Коректор *О. Мірошніченко*
Набір *К. В'юнник*
Комп'ютерна верстка *Н. Строкова*

Підписано до друку 24.03.2014. Формат 60x84^{1/16}. Умов. друк. арк. 4,65.
Друк офсетний. Тираж 5000 прим. Зам. №

Видавничий будинок «Фактор»,
вул. Сумська, 106а, Харків, 61002.
Тел.: (057) 714-37-28, 714-37-29.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої
справи до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
від 14.09.2001 р., серія ДК № 597.

Віддруковано згідно з наданим оригінал-макетом
у друкарні «Фактор-Друк»,
вул. Саратовська, 51, Харків, 61030.
Тел.: (057) 717-51-85, 717-53-55.

